

PELNINGA VIETA

Penkių veiksmų
komedija

Iš rusų kalbos
vertė
DOMINYKAS
URBAS

universiteto
biblioteka

VEIKĖJAI

ARISTARCHAS VLADIMIRYČIUS VYŠNEVSKIS, sukriošęs senis, su podagros žymėmis

ANA PAVLOVNA, jo žmona, jauna moteris

VASILIJUS NIKOLAJEVIČIUS ŽADOVAS, jaunas vyras, jo seserėnas

AKIMAS AKIMYČIUS JUSOVAS, senas valdininkas, tarnaujantis Vyšnevsčio vadovaujamoje įstaigoje

ONISIMAS PANFILIČIUS BELOGUBOVAS, jaunas valdininkas, pavaldus Jusovui

ANTONAS, tarnas Vyšnevsčio namuose

PASIUNTINUKAS, berniukštis paauglys

Didelė svetainė Vyšnevsčio namuose, turtingai apstatyta. Kairėje durys į Vyšnevsčio kabinetą, dešinėje — į Anos Pavlovnos kambarius; abiejose pusėse ant sienų po veidrodį, po jais staliukai; tiesiai — išorinės durys

I s c e n a

Vyšnevskis su bajiniu švarku, be peruko, ir Vyšnevskaja su rytmetiniais drabužiais. Abu įeina iš Vyšnevsčios pusės

VYŠNEVSKIS. Koks nedėkingumas! Koks pyktis! (Sėdasi) Penkeri metai, kaip jūs ištekęjot už manęs, ir per penkerius metus aš niekaip negaliu užsipelnyti jūsų palankumo. Keista! Gal esate nepatenkinta kuo nors?

VYŠNEVSKAJA. Nė kiek.

VYŠNEVSKIS. Aš manau. Argi ne jums pirkau ir taip puikiai įrengiau šį namą? Argi ne jums pastačiau pernai vasarnamį? Ko jums trūksta? Aš manau, nė viena pirklienė neturi tiek briliantų kiek jūs.

VYŠNEVSKAJA. Dėkui. Beje, aš nieko iš jūsų nereikalavau.

VYŠNEVSKIS. Jūs nereikalavot; bet aš turėjau kuo nors atsilyginti jums už amžiaus skirtumą. Tikėjausi rasti jumoje moterį, sugebančią įvertinti aukas, jums sudėtas. Aš juk nesu burtininkas, negaliu statyti marmuro rūmų

vienu rankos mostelėjimu. Šilkui, auksui, sabalams, akso-
mams, kuriais esate aptūlota nuo galvos ligi kojų, reika-
lingi pinigai; juos reikia gauti. O jie ne visada lengvai
gaunami.

VYŠNEVSKAJA. Man nieko nereikia. Aš jau nebe
kartą jums kalbėjau apie tai.

VYŠNEVSKIS. Bet aš gi turiu pagaliau užsikariauti
jūsų širdį. Jūsų šaltumas mane iš proto varo. Aš aist-
ringas žmogus: iš meilės moteriai galiu kažin ką pada-
ryti! Šiomet nupirkau jums pamaskvyje dvarą. Ar žino-
te, kad pinigai, kuriais jį pirkau, yra... kaip jums pasa-
kius?.. Na, vienu žodžiu, aš rizikavau daugiau, nei lei-
džia išmintis. Aš galiu būti patrauktas atsakomybėn.

VYŠNEVSKAJA. Dėl dievo, nedarykit manęs savo
veiksmų bendrininke, jeigu jie ne visai dori. Nemėgin-
kit tokių veiksmų teisinti savo meile man. Prašau jus.
Man tai yra nepakenčiama. Nors, beje, aš netikiu. Kol
manęs nepažinot, gyvenot ir elgėtės visiškai taip pat. Aš
nė prieš savo sąžinę nenoriu būti atsakinga už jūsų
elgesį.

VYŠNEVSKIS. Elgesį! Elgesį! Iš meilės jums aš įma-
nyčiau nusikalstamus darbus daryti! Kad tik nusipirkčiau
jūsų meilę, aš įmanyčiau net užsitraukti nešlovę. (*Sto-
jasi ir eina prie Vyšnevskajos*)

VYŠNEVSKAJA. Aristarchai Vladimiryčiau, aš apsi-
mesti negaliu.

VYŠNEVSKIS (*ima ją už rankos*). Apsimeskit! Apsi-
meskit!

VYŠNEVSKAJA (*nusigręžia*). Niekados.

VYŠNEVSKIS. Bet juk aš jus myliu!.. (*Drebėdamas
klaupiasi*) Aš jus myliu!

VYŠNEVSKAJA. Aristarchai Vladimiryčiau, nesiže-
minkite! Jums jau rengtis metas. (*Skambina*)

Vyšnevskis atsistoja. Įeina Antanas iš kabineto
Rengtis Aristarchui Vladimiryčiui.

ANTONAS. Prašom, pons, paruošta. (*Išeina į kabi-
netą*)

Vyšnevskis eina paskui Antoną

VYŠNEVSKIS (*tarpdury*). Gyvatė! Gyvatė! (*Išeina*)

II scena

Vyšnevskaja viena, sėdi kurį laiką susimąsčiusi įeina pasiuntinukas, paduoda laišką ir išeina

VYŠNEVSKAJA. Nuo ko jis būtų? (*Atplėšia laišką ir skaito*) Tai dar istorija! Meilės laiškas. Ir kas rašo! Pagyvenęs žmogus, žmona gražuolė. Slykštu! Užgaulu! Ką daryti moteriai tokiu atveju? Ir kokių banalybių prirašyta! Kokių kvailų meilikavimų! Grąžinti tokį laišką? Ne, verčiau parodysiu jį kai kam iš pažįstamų ir pasijuoksim drauge, vis pramoga šiočia tokia... fu, kaip bjaurul! (*Išeina*)

Antonas išeina iš kabineto ir atsistoja prie durų. Įeina Jusovas, paskiau Belogubovas

III scena

Antonas, Jusovas ir Belogubovas

JUSOVAS (*su portfeliu*). Pranešk, Antoša.

Antonas išeina. Jusovas taisosi prieš veidrodį

ANTONAS (*tarpdury*). Prašom.

Jusovas eina į kabinetą

BELOGUBOVAS (*įeina, išsiima iš kišenės šukas ir šukuojasi*). Ar Akimas Akimychius yra?

ANTONAS. Ką tik įėjo į kabinetą.

BELOGUBOVAS. O kaip šiandien ponas? Ar nepiktas?

ANTONAS. Nežinau. (*Išeina*)

Belogubovas stovi prie staliuko palei veidrodį

JUSOVAS (*išeidamas, regimai puikauja*). A, tu čia.

BELOGUBOVAS. Čia, pone.

JUSOVAS (*peržiūrindamas popierių*). Belogubovai!

BELOGUBOVAS. Klausau, pone!

JUSOVAS. Imk, brolau, štai šitą, neškis namo ir perrašyk kuo švariausiai. Taip įsakyti teikėsi.

BELOGUBOVAS. Man perrašyti įsakė, pone?

JUSOVAS (*sėsdamasis*). Tau. Ir pridurti teikėsi: jo rašysena graži.

BELOGUBOVAS. Man labai malonu girdėti, pone.

JUSOVAS. Tai tu klausyk, brolau: tu neskubėk. Svarbiausia, kad būtų kuo švariau. Matai, kur siunčiama...

BELOGUBOVAS. Aš juk suprantu, Akimai Akimychiau. Kaligrafiškai perrašysiu, visą naktį sėdėsiu.

JUSOVAS (*dūsauja*). Ocho cho cho! Ocho cho cho!

BELOGUBOVAS. Man, Akimai Akimychiau, kad tik dėmesį atkreiptų.

JUSOVAS (*griežtai*). Ką, tu bene juokauji tokiais dalykais?

BELOGUBOVAS. Kaip galima, pone!..

JUSOVAS. Dėmesį atkreiptų... Lengva pasakyti! Ko gi daugiau reikia valdininkui? Ko jis dar gali norėti?

BELOGUBOVAS. Taip, pone.

JUSOVAS. Jei į tavo atkreipė dėmesį, tai tu ir žmogus, o jeigu ne — kas tu?

BELOGUBOVAS. Na, kur jau, pone.

JUSOVAS. Kirminas!

BELOGUBOVAS. Aš, regis, stengiuosi, Akimai Akimychiau.

JUSOVAS. Tu? (*Žiūri į jį*) Mano akyse tavo markė gera.

BELOGUBOVAS. Aš, Akimai Akimychiau, net kąsni nuo burnos sau nutraukiu, kad tik turėčiau iš ko geriau apsirengti. Geriau apsirengusį valdininką juk visada pastebi vyresnybė. Šit, malonėkit pažiūrėti, kaip talija... (*Gręžiojasi*)

JUSOVAS. Pala. (*Apžiūrinėja jį, pašniaukščia tabako*) Talija gerai... Ir dar tu, Belogubovai, žiūrėk, klaidų neprivelk.

BELOGUBOVAS. Va su rašyba tai, Akimai Akimychiau, man blogai... Dėl to, ar tikėsite, net pačiam apmaudu.

JUSOVAS. Chė, didelis čia daiktas, rašyba! Nenorėk visko iš karto. Priprasi. Parašyk pirma juodrašį ir paprašyk, kad ištaisyty kas, o paskui iš jo ir rašyk. Girdi, ką aš kalbu?

BELOGUBOVAS. Būtinai paprašysiu ką nors ištaisyti, nes šiaip tai Žadovas vis šaiposi, pone.

JUSOVAS. Kas?

BELOGUBOVAS. Žadovas, pone.

JUSOVAS (*griežtai*). O pats jis kas toksai? Kokia didelė kupeta? Dar šaiposi!

BELOGUBOVAS. Kaipgi, pone, juk reikia pasirodyti, kad mokytas.

JUSOVAS. Tfu! Va kas jis.

BELOGUBOVAS. Aš net neprasti jo niekaip negaliu, pone, kas jis per žmogus.

JUSOVAS. Menkysta!

Tyla

Ką tik buvau tenai (*rodo į kabinetą*), tai malonėjo štai ką pasakyti (*tyliai*): nežinau, ką su seserėnu daryti! Suprask iš to.

BELOGUBOVAS. O šit kaip daug apie save svajoja, pone.

JUSOVAS. Aukštai skraido, tik nežinia kur tūps! Jau ko bereikėjo: gyveno čia ir visa turėjo gatava. Tai ką, manai, dėkingumo jautė nors krislą? Pagarbos parodė? Kurgi ne! Vienos atžarybės, laisvamanybės... Juk nors ir giminė, bet visgi šitoks didelis žmogus... kaip jam apsikęsti? Na, tai ėmė ir pasakė tam paukšteliiui mielam: eik, pagyvenk sava galva, už dešimt rublių mėnesį, gal protingesnis būsi.

BELOGUBOVAS. Tai iki ko priveda kvailumas, Akimai Akimychiau! Rodos, ko gi daugiau... Viešpatie... šitokia laimė! Dievui turėtų dėkoti apsigrąžydamas. Juk taip aš kalbu, Akimai Akimychiau, turėtų jis dievui dėkoti?

JUSOVAS. Kalbos nėra!

BELOGUBOVAS. Pats nuo savo laimės bėga. Ko jam dabar reikia! Laipsnį turi, giminė su šitokiu žmogumi, išlaikymą turėjo visą; jei tik būtų panorėjęs, galėjo vietą gauti gerą, su didelėmis pajamom. Juk Aristarchas Vladimirychius tikrai būtų jam padėjęs.

JUSOVAS. Na taigi, matai gi!

BELOGUBOVAS. Mano nuomonė tokia, Akimai Akimychiau, kad kitas žmogus, jausmo turintis, jo vietoj imtųsi batus valyti Aristarchui Vladimiryčiui, o jis dar maudulį varo šitokiam žmogui.

JUSOVAS. Vis išpuikimas ir samprotauti noras.

BELOGUBOVAS. Kaip galima samprotauti! Apie ką mes galim samprotauti? Aš, Akimai Akimychiau, niekad.

JUSOVAS. Na, tu — to betruk!

BELOGUBOVAS. Aš niekad, pone... užtat kad iš to nieko gero, tik nemalonumai.

JUSOVAS. Neiškenčia, matai, nepostringavęs! Reikia gi pasirodyti, kad universitete buvęs.

BELOGUBOVAS. Kokia nauda iš mokslo, jei žmogus baimės visiškai neturi... nė kokio drebulio prieš vyresnybę!

JUSOVAS. Ko, ko?

BELOGUBOVAS. Drebulio, pone.

JUSOVAS. Na, taigi.

BELOGUBOVAS. Kad taip mane, Akimai Akimychiau, stalo viršininku.

JUSOVAS. Tu besąs ne pirštu penimas.

BELOGUBOVAS. Aš juk, pone, daugiau dėl to, kad dabar turiu sužadėtinę. Panelė ir puikiai išmokslinta. Tik, jei vietos neturiu, negalima,— neleis už manęs.

JUSOVAS. Ko gi neparodai?

BELOGUBOVAS. Jums — pirmų pirmiausia, pone... kad ir šandie pat... taip kaip giminės.

JUSOVAS. O dėl vietos — aš pateiksiu tavo prašymą ponui viršininkui. Mes pagalvosim.

BELOGUBOVAS. Man tai ta vieta visam gyvenimui, pone. Galėčiau net užtikrinti, jog daugiau neprašysiu, užtat kad aukščiau neįgaliau. Ne mano sugebėjimams.

Įeina Žadovas

IV scena

Tie patys ir Žadovas

ŽADOVAS. Kaip dėdėtė, užimtas?

JUSOVAS. Užimtas.

ŽADOVAS. A, gaila! O man būtinai reikia su juo pasimatyti.

JUSOVAS. Galit ir palaukti, ponas viršininkas turi reikalų, svarbesnių už jūsiškius.

ŽADOVAS. Iš kur jūs žinot mano reikalus?

JUSOVAS (*žiūri į jį ir juokiasi*). Kokie jūsų reikalai! Šiaip, niekaniekliai kokie nors.

ŽADOVAS. Su jumis geriau nekalbėti, Akimai Akimychiau; jūs vis prašyte prašotės atžaraus žodžio. (*Paeina į šalį ir sėdasi avanscenoje*)

JUSOVAS (*Belogubovui*). Matei?

BELOGUBOVAS (*balsiai*). Neverta burnos aušinti su tokiomis šnekomis. Tik jums ramybės trikdymas senatvėje. Sudieu. (*Išeina*)

V scena

Žadovas ir Jusovas

JUSOVAS (*sau*). Cha cha cha! Gyvenom, gyvenom — še, dėkui dievui, ir prigyvenom. Vaikigaliai ėmė nosį riesti.

ŽADOVAS (*atsigręžia*). Ką jūs ten murmate?

JUSOVAS (*varo toliau*). Dirbti, kas paliepta, mes nemėgstame, o samprotauti — va mūsų darbas. Kaip galima mums kanceliarijoje sėdėti! Mums — ministrais būti! Na, ką gi darysi, apsirikom, atleiskit, meldžiamieji, nežinojom jūsų talentų. Padarysim ministrais, būtinai padarysim... tik palūkėkit... rytoj pat.

ŽADOVAS (*sau*). Įkyrėjo!

JUSOVAS. Dieve mano! Dieve mano! Nei gėdos, nei sąžinės. Kitam dar pienas nuo lūpų nenudžiūvo, o jau ambiciją rodo. Kas aš! Neliesk manęs!

Įeina Antanas

ANTONAS (*Jusovui*). Prašom pas poną.

Jusovas įeina į kabinetą

ŽADOVAS. Pasakyk Anai Pavlovnai, kad aš noriu su ja matytis.

ANTONAS. Klausau, pons. (*Išeina*)

VI scena

ŽADOVAS (*vienas*). Ko tas škrabalas taip urzgia! Ką aš jam padariau! Universitete buvusių, ar girdi, pakęst negaliu. Tai argi aš kaltas? Še ir tarnauk tokio viršinin-ko žinioje. Kita vertus, ką gi jis man padarys, jei aš elgsiuos gerai? O kai geresnė vieta laisva atsiras, tai mane ir aplenks. Iš tokių gali laukti.

Įeina Vyšnevskaja

VII scena

Žadovas ir Vyšnevskaja

VYŠNEVSKAJA. Laba diena, Vasilijau Nikolajičiau!

ŽADOVAS. Ach, tetute, laba diena! (*Bučiuoja jai ranką*) Aš jums naujieną pasakysiu.

VYŠNEVSKAJA. Sėskitės.

Abu sėdasi

Kokią naujieną?

ŽADOVAS. Aš vesti noriu.

VYŠNEVSKAJA. Ar ne per anksti?

ŽADOVAS. Įsimylėjęs esu, tetute, įsimylėjęs. Ir mergina kokia! Tobulybė!

VYŠNEVSKAJA. O turtinga?

ŽADOVAS. Ne, tetute, visai nieko neturi.

VYŠNEVSKAJA. Tai iš ko gyvensit?

ŽADOVAS. O galva kam, o rankos? Nejau visą amžių gyvenčiau svetimomis lėšomis? Žinoma, kitas ieškotų progos, čiuptų pirmą pasitaikiusią ir džiaugtųsi, bet aš negaliu. Jau nekalbant, kad, pataikaudamas dėdei, turėčiau eiti prieš savo įsitikinimus. O kas gi darbą dirbs? Kam gi mus į mokslus leido? Dėdė pataria pirma susikrauti pinigų, vis tiek kokiais būdais, namą nusipirkti, įsigyti arklius ir karietą, o tik po to — žmoną įsitaisyti. Argi galiu su juo sutikti? Aš pamilau merginą taip, kaip myli tik jauni. Nejau turėčiau atsisakyti laimės vien todėl, kad ji beturtė?

VYŠNEVSKAJA. Žmonės kenčia ne tik dėl neturto, kenčia ir dėl turtų daugybės.

ŽADOVAS. Atmenate mūsų pokalbius su dėde? Ką tik, būdavo, pasakai prieš kyšius ar apskritai prieš neteisybę, išgirsti vieną vienintelį atsakymą: pagyvenk pirma — ne taip imsi šnekėti. Tad štai aš ir noriu pagyventi, ir ne vienas, o su jauna žmona.

VYŠNEVSKAJA (*atsidūsta*). Taip, imi pavydėti moterims, kurias myli tokie vyrai kaip jūs.

ŽADOVAS (*bučiuoja ranką*). Ir kaip aš darbuosiuos, tetute! Daugiau ko turbūt žmona iš manęs nereikalaus. O jeigu ir teks kurį laiką pakentėti skurdą, tai Polina turbūt, mane mylėdama, nė iš tolo nerodys nepasitenkinimo. Tačiau, šiaip ar taip, nors gyvenimas bus karčių karčiausias, aš neišsižadėsiu nė milijoninės dalies savo šitikinimų, įgytų išeitojo mokslo dėka.

VYŠNEVSKAJA. Dėl jūsų tai galime būti tikri; tačiau jūsų žmona... jauna moteris! Jai sunku bus kęsti bet kokių stygių. Pas mus labai blogai auklėjamos mergaitės. Jūs, jauni vyrai, vaizduojatės, jog mes angelai, bet, patikėkit, Vasilijau Nikolajičiau, mes esame blogesnės už vyrus. Mes gobšesnės, įgeidžiams labiau pasiduodam. Nieko nepadarysi, reikia prisipažinti: mumyse garbės ir griežto teisingumo nuovoka nepalyginti menkesnė. Kas dar negera mumyse — tai delikatumo stoka. Moteris gali padaryti tokių priekaištų, kokių išauklėtas vyriškis vargiai sau leistų. Geriausios draugės neretai apsišaudo savo tarpe kuo užgauliausiais žodžiais. Kitąsyk kvailas moters priekaištas įskaudina labiau, negu bet koks įžeidimas.

ŽADOVAS. Tas tiesa. Bet aš ją pats auklėsiu. Ji tebėra visai kūdikis, iš jos dar galima padaryti viską. Tik reikia ją kuo greičiau ištraukti iš šeimos, kol nespėjo jos sugadinti blogu auklėjimu. O kai iš jos padarys panelę tikrąja žodžio prasme, tada bus po laiko.

VYŠNEVSKAJA. Nedera man abejoti, ir nenoriu griauti jūsų vilčių. Būtų netauru iš mano pusės aušinti nieko nelaukus jūsų entuziazmą. Duokite daugiau valios savo širdžiai, kol ji dar nesudiržusi. Nebijokite neturto.

Dievas jus laimins. Tikėkite, niekas taip nelinki jums laimės, kaip aš.

ŽADOVAS. Aš visada buvau tuo tikras, tetute.

VYŠNEVSKAJA. Vienas tik dalykas man kelia nerimą: jūsų nepakantumas. Jūs tolydžio gaminatės sau priešus.

ŽADOVAS. Taip, man visi sako, kad aš esąs nepakantus, kad todėl aš daug prarandąs. Bet argi nepakantumas yra yda? Ar geriau abejingai žiūrėti į Jusovus, Belogubovus ir visas niekšybes, kurios nuolat aplinkui tave daromos? Nuo abejingumo nebetoli iki nedorybės. Kas nedorybe nesibjauri, tas pamažu ir pats įsitraukia.

VYŠNEVSKAJA. Aš nepakantumo nelaikau yda, tik žinau iš patirties, koks jis nepatogus gyvenime. Mačiau pavyzdžių tiek ir tiek... kada nors sužinosite...

ŽADOVAS. Kaip manote, ar dėdytė išklausys mano prašymą, ar ne? Prašysiu algos pridėti. Man dabar labai praverstų.

VYŠNEVSKAJA. Nežinau. Prašykite.

Įeina Vyšnevskis, apsivilkęs fraku, su peruku, paskui jį Jusovas

VIII scena

Tie patys, Vyšnevskis ir Jusovas

VYŠNEVSKIS (*Žadovui*). A, sveikas gyvas! (*Sėdasi*) Sėskis! Sėskis, Akimai Akimychiau! Tu vis tinginiauji, į tarnybą retai teateini.

ŽADOVAS. O kad nėra ko veikti. Darbo neduoda.

JUSOVAS. Argi maža darbo pas mus!

ŽADOVAS. Perraišinėti? Ne jau, meldžiamieji, atleiskite! Tam jūs turit tinkamesnių už mane tarnautojų.

VYŠNEVSKIS. Tu vis dar neapsimalšini, mano mielas! Vis pamokslauji. (*Žmonai*) Įsivaizduokite: kanceliarijoje raštininkams sako pamokslus, o tie, aišku, nieko nesupranta, sėdi išsižioję, akis išpūtę. Juokinga, mano mielas!

ŽADOVAS. Kaip aš tylėsiu, kai aplinkui kiekviename žingsnyje matau niekšybes? Aš dar nesu praradęs

tikėjimo žmogumi, aš manau, kad ir mano žodžiai paveiks juos.

VYŠNEVSKIS. Paveikė jau: iš tavęs juokiasi visa kanceliarija. Jau pasiekei savo tikslą, pasidarei, kad visi šaipydami į kits kitą dirščioja ir kuždasi, kai tu įeini, ir pratrūksta juokais, kai išeini.

JUSOVAS. Taip, pone.

ŽADOVAS. Ir vis dėlto — kuo gi juokingi mano žodžiai?

VYŠNEVSKIS. Viskuo, mano mielas. Pradedant be-reikalingu, nederamu įkarščiu, baigiant vaikiškom, ne-praktiškom išvadom. Tu patikėk: kiekvienas raštininkė-lis geriau už tave pažįsta gyvenimą, žino iš savo pa-tirties, kad geriau būti sočiu žmogumi, negu alkanu filosofu, ir tavo žodžiai, savaime suprantama, jiems ro-dosi kvaili.

ŽADOVAS. O man rodosi, kad jie žino tik tiek, jog pelningiau būti kyšininku, negu doru žmogumi.

JUSOVAS. Hm, hm. . .

VYŠNEVSKIS. Kvailai šneki, mano mielas. Ir įžū-liai, ir kvailiai.

ŽADOVAS. Atsiprašau, dėdyte! Kam tad mus mokė, kam tad ugdė mumyse tokias sampratas, kurių negalima ištarti balsu, kad jūs neap kaltintumėt kvailumu arba įžūlumu?

VYŠNEVSKIS. Nežinau, kas ten jus ir ko mokė. Man regis, verčiau mokytų darbą dirbti ir vyresniusius gerbti, negu taukšti niekus.

JUSOVAS. Taip, pone, daug geriau būtų.

ŽADOVAS. Prašom, aš tylėsiu; tačiau išsižadėti sa-vo įsitikinimų negaliu: jie man vienintelė paguoda gy-venime.

VYŠNEVSKIS. Taigi, palėpėje, kremtant juodos duo-nos plutą. Nieko sau paguoda! Iš bado garbstyti savo dorybes ir koneveikti draugus ir viršininkus už tai, kad jie sugebėjo susikurti gyvenimą ir gyvena visko per-tekę, turi šeimas, yra laimingi. Puiku! Čia ir pavydas prisideda.

ŽADOVAS. Dieve mano!

VYŠNEVSKAJA. Tai žiauru.

VYŠNEVSKIS. Negalvok, meldžiamasis, kad tu skelbi ką nauja. Visada šitaip buvo ir visada bus. Žmogus, kuris nesugebėjo arba nespėjo įsigyti turto, visada pavydės žmogui, valdančiam turtą,— tokia yra žmogaus prigimtis. Pavydui irgi lengva rasti priežasčių. Pavydūs žmonės visada sako: aš nenoriu turto; esu neturtingas, bet kilnus.

JUSOVAS. Šventa teisybė!

VYŠNEVSKIS. Kilnus neturtas gražus tik teatre. O pamėgink jį perkelti į gyvenimą. Šitai, mano mielas, nėra taip lengva ir malonu, kaip mums atrodo. O tu esi pratęs klausyti tik savęs paties. Žiūrėk, ko gero, dar žmoną įsitaisysi. Kas tada bus? Tai įdomu!

ŽADOVAS. Taip, dėdyte, aš ruošiuosi vesti ir norėjau apie tai pakalbėti su jumis.

VYŠNEVSKIS. Ir turbūt iš meilės ir beturtę merginą, o dar, ko gero, ir kvaišą, išmanančią apie gyvenimą tiek pat, kiek tu; bet jau tikriausiai ji mokyta ir, kliunkindama išgverusį fortepijoną, dainuoja: „Su mylimuoju rojus ir po smilga“¹.

ŽADOVAS. Taip, ji beturtė mergina.

VYŠNEVSKIS. Ir puiku.

JUSOVAS. Galės gaminti elgetas. . .

ŽADOVAS. Akimai Akimychiau, neižeidinėkit manęs. Tam aš nedaviau jums jokios teisės. Dėdyte, santuoka didelis dalykas, ir aš manau, kad kiekvienas šiuo atveju privalo klausyti savo vidaus balso.

VYŠNEVSKIS. Ogi klausyk, meldžiamasis, kiek tau patinka, niekas nedraudžia. Tik ar tu pagalvojai štai apie ką. Tu, be abejo, myli savo nuotaką?

ŽADOVAS. Žinoma, myliu.

VYŠNEVSKIS. Tai ką tu jai rengi, kokius gyvenimo džiaugsmus? Elgetos dalią, stygių visokiausią. Mano nuomone, kas moterį myli, tas stengiasi jai, taip sakant, nukloti kelią visais įmanomais malonumais.

JUSOVAS. Taip, pone.

VYŠNEVSKIS. Užuoť pirkęs skrybėlaites ir visokias madų gražnas, kurios moterims atrodo būtinai reikalin-

¹ Eiliuotus tekstus vertė A. Churginas.

gos, tu jai skaitysi paskaitas apie aukštas materijas. Ji, tave mylėdama, žinoma, klausysis, bet skrybėlaičių ir suknelių vis tiek neturės.

VYŠNEVSKAJA. Jo amžių meilė dar neperkama.

ŽADOVAS. Tetulė sako tiesą.

VYŠNEVSKIS. Sutinku, meilę pirkti tau nėra reikalo; bet meilę atlyginti, atsimokėti už ją privalo kiekvienas, antraip ir pati idealiausia meilė atvės. Prasidės priekaištai, skundimasis likimu. Nežinau, kaip tau bus kęsti, kada žmona ims tolydžio gailauti balsu, kam per neišmanymą surišo savo likimą su elgeta. Vienu žodžiu, tu privalai sukurti laimę moteriai, kurią myli. O be turto ar bent jau pasiturimo gyvenimo nėra laimės moteriai. Tu gal savo papročiu imsi man prieštarauti, tad aš tau įrodysiu, jog tai tiesa. Apsižvalgyk aplinkui: kuri protinga mergina nesiryš tekėti už turtingo senio ar luošio? Kuri motina susvyruos šituo būdu ištekinti dukterį, net prieš jos valią, o jei duktė rauda, tai, sakys, dėl to, kad kvaila, kad vaikas dar, ir tik dėkos dievui, jog atsiuntė jos Mašenkai ar Anuškai šitokią laimę. Kiekviena motina iš anksto įsitikinusi, kad duktė paskui dėkos jai. O ir dėl savo paties ramybės, kuri irgi šio to verta, vyras turi žmoną pilnutinai aprūpinti materialiniu atžvilgiu; tada net... net jei žmona ir nėra visai laiminga, tai neturi teisės dejuoti, jai nevalia dejuoti. (*Karštai*) Jei moteris paimta iš neturto ir gyvena apsupta rūpesčiu ir prabanga, tai kas gi tikės, kad ji nelaiminga? Paklausk šit žmonos, ar teisybė, ką aš kalbu.

VYŠNEVSKAJA. Jūsų žodžiai tokie išmintingi ir įtikinantys, jog ir mano patvirtinimas nebereikalingas. (*Iš-eina*)

IX scena

Tie patys, be Vyšnevskajos

ŽADOVAS. Betgi ne visos moterys tokios, kaip jūs sakote.

VYŠNEVSKIS. Beveik visos. Yra, žinoma, išimčių, bet iš kur žinai, kad kaip tik tavo daliai teks tokia išimtis? Užtat reikia pagyventi, pasirinkti, o ne pulti ir įsimylė-

ti, kaip tu, pirmą pasipainiojusią. Klausyk, aš su tavim kalbėsiu kaip giminė, nes man gaila tavęs. Ką tu sau galvoji, iš tikrųjų? Kaip tu gyvensi su žmona, nieko neturėdamas?

ŽADOVAS. Aš gyvensiu iš darbo. Turiu vilties, kad sąžinės ramybė gali man užvaduoti žemiškuosius turtus.

VYŠNEVSKIS. Uždarbio tavo neužteks išlaikyti šeimai. Vietos geros tu negausi, nes su savo kvailu charakteriu nesugebėsi nė vieno viršininko į save palenkti, greičiau prieš save nuteiksi. Sąžinės ramybė irgi neišgelbės tavęs nuo bado. Matai, mano mielas, visuomenėje regimai plinta prabanga, o jūsų spartietiškos dorybės negyvena drauge su prabanga. Man tavo motina pavedė rūpintis tavimi, ir aš privalau dėl tavęs padaryti visa, ką galiu. Štai ką aš tau patariu paskutinį kartą: apmalšink truputį savo charakterį, mesk savo paikas idėjas, mesk, tai kvailas daiktas juk, tarnauk, kaip tarnauja visi padorūs žmonės, atseit žiūrėk į gyvenimą ir tarnybą praktiškai. Tada galėsiu tau padėti ir patarimu, ir pinigų, ir protekcija. Tu gi nebe mažutis — antai vesti jau nori.

ŽADOVAS. Niekados!

VYŠNEVSKIS. Kaip tai išdidžiai skamba — „niekad“ — ir kaip tai kvaila kartu! Aš manau, kad tu ateisi į protą, mačiau lig valiai tokių pavyzdžių, tik, žiūrėk, nepavėluok. Dabar tau yra ir proga, ir protekcija, o pas-kui gali nebūti: susigadinsi karjerą, draugai tavo bus nuėję į priekį, sunku bus pradėti viską iš pradžių. Čia kalbu tau kaip valdininkas valdininkui.

ŽADOVAS. Niekados, niekad!

VYŠNEVSKIS. Na, tai gyvenk sau, kaip išmanai, be paramos. Iš manęs nebesitikėk nieko. Man atsibodo ir kalbėt su tavim.

ŽADOVAS. Dieve mano! Parama bus man visuomenės nuomonė.

VYŠNEVSKIS. Taigi, sulauksi! Pas mus visuomenės nuomonės nėra, mano mielas, ir būti negali tokia pras-me, kaip tu galvoji. Štai tau visuomenės nuomonė: ne-pagautas — ne vagis. Kas rūpi visuomenei, kokiomis lėšo-

mis tu gyveni, kad tik gyventum tinkamai ir elgtumeis, kaip reikia padoriam žmogui. Na, o jeigu tu vaikščiosi basas ir sakysi visiems pamokslus, tai tada nepyk, jei tavęs neįsileis į padorius namus ir kalbės apie tave kaip tuščią ir net žalingą žmogų. Esu tarnavęs gubernijos miestuose: ten žmonės arčiau pažįsta kits kitą negu sostinėse, žino, kas ką turi, kuo gyvena, vadinasi, lengviau gali susidaryti visuomenės nuomonė. Ne, žmonės — visur žmonės. Ir ten prie manęs traukė per dantį vieną valdininką, kuris gyveno tik iš algos su didele šeima, ir po miestą vaikščiojo kalbos, kad jis patsai sau siuvasi surdutus; ir ten visas miestas gerbė pirmutinį kyšininką už tai, kad jis palaikė su visais santykius ir kad jo namuose dukart savaitėje būdavo kviestiniai vakarai.

ŽADOVAS. Nejau tai tiesa?

VYŠNEVSKIS. Pagyvenk — sužinosi. Eime, Akimai Akimychiau. (*Atsistoja*)

ŽADOVAS. Dėdyte!

VYŠNEVSKIS. Kas yra?

ŽADOVAS. Aš gaunu labai mažą algą, nėra iš ko gyventi. Dabar atsirado laisva vieta — leiskit man ją užimti, aš ruošiuosi vesti. . .

VYŠNEVSKIS. Hm. . . Į tą vietą man reikalingas ne vedęs, o gabus žmogus. . . Aš, tikrai sakant, negaliu tau duoti didesnės algos: viena, tu jos nevertas, o antra — tu mano giminaitis, būčiau pakaltintas šališkumu.

ŽADOVAS. Jūsų valia. Gyvensiu savo turimais ištekliais.

VYŠNEVSKIS. Ir dar kas, mano mielas! Pasakysiu tau kartą ir paskutinį: man tavo kalba nepatinka, tavo išsireiškimai griežti ir nepagarbūs, ir aš nematau jokio reikalo erzintis dėl tavęs. Negalvok, kad tavo nuomonės man atrodo įžeidžiančios, — tai būtų per didelė garbė tau, — man jos atrodo tiesiog kvailos. Ir todėl visi ryšiai tarp manęs ir tavęs, be tarnybinių, nuo šiol visiškai baigti.

ŽADOVAS. Tai aš verčiau pereisiu į kitą vietą.

VYŠNEVSKIS. Būk toks malonus. (*Išeina*)

X scena

Žadovas ir Jusovas

JUSOVAS (*žiūrėdamas jam į akis*). Cha cha cha cha. . .

ŽADOVAS. Iš ko juokiatės?

JUSOVAS. Cha cha cha. . . Kaip čia nesijuoksi? Su kuo jūs ginčijatės? Cha cha cha! Ir į ką tai panašu?

ŽADOVAS. Kas gi čia juokinga?

JUSOVAS. Tai ką, išeina, dėdytė kvailesnis už jus? A, kvailesnis? Mažiau už jus išmano apie gyvenimą? Juk tai — gyvas juokas! Juk šitaip jūs mane galite negyvai užjuokinti. Pasigailekit, meldžiamasis, aš turiu šeimą.

ŽADOVAS. Jūs to, Akimai Akimychiau, nesuprantate.

JUSOVAS. Tai kad čia suprasti nėra ko. Nors tūkstantį žmonių atsiveskit — visi išmirs iš juoko, į jus žiūrėdami. Šitokio žmogaus jums tiktai klausyti išsižiojus, kad nė vienas žodelis veltui nepraskambėtų, ir sau ant kaktos rašytis, o jūs — ginčijatės! Juk tai komedija, dievaži, komedija, cha cha cha. . . Užtat ir gavote pylos nuo dėdytės, che che, che, tik per mažai. Dar ne taip reikėjo. Jeigu aš jo vietoj. . . (*Nutaiso griežtą grimasą ir įeina į kabinetą*)

XI scena

ŽADOVAS (*vienas, pagalvojęs*). Taigi, šnekėkite sveiki! Netikiu jums. Netikiu ir tuo, kad išsimokslinęs žmogus negalėtų doru darbu pragyventi su šeima. Taip pat nenoriu tikėti, kad visuomenė būtų tokia sugedusi! Tai sėniai įpratę taip kalbėti ir nieku versti jaunų žmonių viltis, viską jiems rodyti tamsiomis spalvomis. Senosios gadynės žmonėms pavydu, kad mes taip linksmi ir taip viltingai žiūrim į gyvenimą. Ė, dėdyte! Aš jus suprantu. Jūs viską jau esate pasiekę — ir aukštą vietą, ir turtą, ir nebeturite kam pavydėti. Jūs pavydite tik mums, žmo-

nėms su tyra sąžine, su sielos ramybe. Šito jūs nenusipirksite už jokius pinigus. Šnekėkit, ką tik norit, o aš vis tiek vesiu žmoną ir būsiu laimingas! (*Išeina*)

V y š n e v s k i s i r J u s o v a s i š e i n a i š k a b i n e t o

XII s c e n a

VYŠNEVSKIS. Ką jis ketina vesti?

JUSOVAS. Kukuškina. Kolegijos asesoriaus našlės dukterį.

VYŠNEVSKIS. Ar tu pažįstamas su ja?

JUSOVAS. Taip, pone, su vyru buvau pažįstamas. Belogubovas kitą seserį vesti nori.

VYŠNEVSKIS. Na, Belogubovas kas kita. Dėl visa ko tu nuvažiuok pas ją. Išaiškink jai, kad nežudytų savo dukters, neatiduotų už to kvailio. (*Linkteli galva ir išeina*)

XIII s c e n a

JUSOVAS (*vienas*). Kas per laikai! Kas dabar pasauly dedasi, savo akim tikėti negali! Kaip begyventi pasaulyje! Vaikigaliai ėmė kalbėti! Ir kas kalba? Kas ginčytis lenda? Ogi menkysta! Papūtei į jį, fu! (*pučia*) — ir nebėr žmogaus. Ir dar su kuo ginčijasi! Su genijum. Aristarchas Vladimiryčius genijus... genijus, Napoleonas. Neaprėpiamo proto, o sprendimų greitumas, drąsumas... Viena bėda: įstatymuose ne visai stiprus, iš kitos žinybos. Jeigu Aristarchas Vladimiryčius, su šitokia galva, dar žinotų ir įstatymus, ir visą tvarką taip, kaip jo pirmtakas,— na, tada... tada... tiktai gyvenk ir norėk, ir žodžiui vietos nėra. Važiuok paskui tokį kaip geležinkelio. Tik įsikibk gerai ir — pirmyn! Tau ir laipsniai, ir ordinaai, ir visokia nauda, ir namai, ir dvarai su žemių platybėmis... Net kvapą gniaužia! (*Išeina*)

VEIKĖJAI

FELISATA GERASIMOVNA KUKUŠKINA, kolegijos asesoriaus našlė
JULINKA } jos dukterys
POLINA }

AKIMAS AKIMYČIUS JUSOVAS

VASILIJUS NIKOLAJIČIUS ŽADOVAS

ONISIMAS PANFILYČIUS BELOGUBOVAS

STIOŠA, kambarinė

Kambarys Kukuškinos namuose: paprasta neturtingų žmonių svetainė.

Per vidurį durys ir kairėje durys

I s c e n a

Julinka, Polina stovi priešais veidrodį ir Stioša su šepečiu ir sparniuku rankose

STIOŠA. Na va, mano panelės ir apruoštos. Kad ir tuoj pat jaunikiai tegu atvažiuoja, judvi — nors parodon statyk, pirma rūšis. Taip sutviskėsime — net išsižios pamatę! Generolui kokiam ne gėda rodyti!

POLINA. Na, Julinka, dabar — į vietas, sėskimės, kaip caca panelėms pridera. Tuoj mamytė ateis mūsų parado priimti. Prekę reikia rodyti iš gerosios pusės.

STIOŠA (*nubraukia dulkes*). Ogi kad ir kaip žiūrės — viskas gerai, viskas vietoj, viskas prisagstyta ir užsagstyta.

JULINKA. Ji mums toks revizorius — būtinai ką nors išras.

Abi sėdasi

STIOŠA (*atsistoja vidury kambario*). Tai jau iš tikrųjų, panelės, nėra jums gyvenimo per ją visiškai. Muštruoja, muštruoja — kaip kareivius aikštėje. Vis išsitempus ir išsitempus būti, tiek tiksliai, kad kojų kilnoti neverčia. O jau mane kaip ima į nagą — vien švarumu baigia užkamuoti. (*Šluosto dulkes*)

JULINKA. Ar patinka tau tavo jaunikis, Vasilijus Nikolajičius?

POLINA. Ach, tiesiog prie širdies limpa! O tau tavasis Belogubovas?

JULINKA. Ne, šlamštas paskutinis!

POLINA. Tai ko tu mamytei nesakai?

JULINKA. Dar ko! Apsaugok viešpatie! Aš džiaugiuosi, kad gaunu bent už tokio išteketi, kad tik iš namų ištrūkčiau.

POLINA. Taip, teisybę sakai! Ir man jei nebūtų pasitaikęs Vasilijus Nikolajičius, regis, pirmam pasitaikiusiam ant kaklo pulčiau: nors ir prastas koksai, kad tik iš bėdos išvaduotų, iš namų ištrauktų. *(Juokiasi)*

STIOŠA *(lenkdamasi po sofa)*. Tai jau iš tikrųjų kančių kančia. Tai jau teisybę panelė kalbate.

POLINA. Kitos merginos, Julinka, rauda, kai išteka: kurgi, su namais skirtis reikia! Kiekvieną kampelį aprauda. O mudviem — nors už devynių girių, už devynių marių, nors ir slibinas koksai išsineštų pagavęs. *(Juokiasi)*

STIOŠA. Va nepašluostyčiau čionai — ir gaučiau pipirų. O kas ten pamatys, kam reikalinga! *(Šluosto po veidrodžiu)*

JULINKA. Tu laiminga, Polina, tau vis juokai. O aš rimtai pradedu galvoti. Išteketi bepigu — tą mes mokam gerai; reikia pagalvoti ir apie tai, kaip reiks gyventi ištekėjus.

POLINA. O ką čia galvoti? Jau tikriausiai bus ne blogiau kaip namie.

JULINKA. Ne blogiau! To per maža. Reikia, kad geriau būtų. Jau jeigu išteki, tai reikia, kad būtum dama, tikra ponė.

POLINA. Šitai labai gerai, ko ir benorėti geriau, tik kaip tai padaryti? Tu gi mūsų gudruolė: pamokyk!

JULINKA. Reikia iš kalbos permąstyti, kas ką turi, ką tikisi turėti. Jei dabar neturi, tai kada turės. Juk tuojau galima iš žodžių suprasti, kas yra koks žmogus. Tavo Žadovas ką kalba su tavim, kai vieni liekate?

POLINA. Žinai, Julinka, va nors galvą kirsk tučtuojau, nieko nesuprantu, ką jis ten kalba. Suspaudžia ranką stipriai, stipriai, na, ir pradeda... mokyti mane nori kažko.

JULINKA. Ko gi, būtent?

POLINA. Tai kad aš, Julinka, nežinau, tikrai. Kažko labai gudraus. Pala, gal prisiminsiu, tiktai kad neimčiau juoktis, žodžiai tokie juokingi! Pala, pala, prisimčiau. (*Pamėgdžiodama*) „Kokia moters reikšmė visuomenėje?“ Dar apie kažkokias pilietines dorybes kalbėjo. Aš net nesusigaudau, kas tai per daiktas. Mūsų juk nemokė tokių dalykų?

JULINKA. Ne, nemokė.

POLINA. Jis turbūt skaitė tose knygose, kurių mums neduodavo. Atsimeni... pensione? Tik mes, beje, jokių knygų neskaitydavom.

JULINKA. Buvę ko gailėti! Ir be knygų nuobodulus baisiausias būdavo. Va kad taip į gegužinę ar teatrą, tai kitas dalykas.

POLINA. Taip, sesute, taip.

JULINKA. Žinai, Polina, tiesiai pasakius, iš taviškio maža vilčių. Ne-e, maniškis ne toks.

POLINA. O koks taviškis, koks?

JULINKA. Mano Belogubovas kad ir šlykštus kiek, bet vilčių teikia didelių. „Jūs, sako, pamilsite mane, panele. Dabar dar man vesti ne laikas, bet kai stalo viršininku padarys, tada vesiu.“ Aš jį klausiau, kas tai yra stalo viršininkas. „Stalo viršininkas, sako, tai ohoho, panele.“ Matyt, koks geras daiktas. „Aš, sako, kad ir nemokytas, bet su pirkliais daug reikalų turiu, panele, užtat aš jums šilkus ir kitokias medžiagas tik vešiu ir vešiu iš miesto, taip pat ir produktų turėsim visokių, panele.“ O ką? Tai labai gerai, Polina, tegu tik veža. Nė galvot nėra ko, už tokio vyro reikia eiti.

POLINA. O maniškis turbūt neturi pažįstamų pirklių, jis apie tai nieko nekalba. Bet jeigu jis man nieko iš miesto neves?

JULINKA. Ne, gal vis dėlto turi ir taviškis. Juk jis tarnautojas, o tarnautojams visiems neša žmonės dova-

nų, kas kam dera. Kam medžiagų visokių, jeigu vedęs; jei ne, tai gelumbės ar dar kokių vilnonų; kas arklius laiko, tam avižų arba šieno, arba ir pinigų. Praeitą sykį Belogubovas buvo, atsimeni, su tokia marga liemene; tai ją pirklys jam dovanojo. Jis man pats sakė.

POLINA. Vis tiek reiks paklausti Žadovą, ar turi pažįstamų pirklių.

Ieina Kukuškina

II scena

Tos pačios ir Kukuškina

KUKUŠKINA. Na kaip savęs nepagirti! Pas mane švara, pas mane tvarka, pas mane viskas kaip stygal! O čia kas? (*Rodo kambarinei po sofa*)

STIOŠA. Ai, susimildama, jau aš sveikatos nebeturiu. Nuo strėnų nupuoliau beplušėdama.

KUKUŠKINA. Kaip tu drįsti, bjaurybe, šitaip man sakyti! Algą už ką imi? Pas mane švara, pas mane tvarka, man kad nė mur mur.

Kambarinė pašluoja ir išeina

Julinka!

Julinka atsistoja

Aš su jumis kalbėti noriu.

JULINKA. Klausau, mamyte!

KUKUŠKINA. Jūs žinote, gerbiamoji, kad aš nei turty, nei lobių jokių neturiu.

JULINKA. Žinau, mamyte.

KUKUŠKINA. Metas žinoti, gerbiamoji! Pajamų negaunu iš niekur, viena tiktai pensija. Verskis, durstyk galus kaip išmanai. Pati aš nuo visko atsisakau. Sukuosi kaip vijurkas, o aš dar nesena moteris, galėčiau partiją susirasti. Ar jūs suprantate šitai?

JULINKA. Suprantu.

KUKUŠKINA. Jums užsakinėju madingas sukneles ir visokius gražniekius, o sau — senus drabužius persidažau, persisiuvu. Ar tik nemanote, kad jus puošiu jums dėl

malonumo, dėl frantystės! Tai apsirinkate. Visa darau, kad tik išleisčiau jus už vyrų, nusikratyčiau jumis. Pagal savo išteklius galėjau jus tikrai kartūninėm ir palaikėm suknelėm apvilktas vedžiotis. Jei nenorit ar nemokat susirasti jaunikių — taip ir bus. Aš nenusiteikusi dėl jūsų visą gyvenimą kąsnelius nuo savęs nutraukinėti.

POLINA. Mes, mamyte, seniai jau tai girdėjom. Jūs sakykit, kas yra.

KUKUŠKINA. Tu tylėk! Ne su tavim kalbu. Tau už kvailumą dievas laimę davė, tai ir tylėk. Jei ne tas avi galvis Žadovas, gautum visą amžių sena merga trainiotis, tokia varna būdama. Kas protingas tave imtų? Kam tokios reikia? Pasigirti neturi kuo, tavo gudrumo čia nebuvo nė aguonos grūdo; negi sakysi, kad jį prisiviliojai,— pats prisvilo, pats į kilpą lenda, niekas jo netraukė. O Julinka — gudri mergina, ji savo galva turi laimę susikurti. Leiskite paklausti: bus iš jūsų Belogubovo nau-
da ar ne?

JULINKA. Aš, mamyte, nežinau.

KUKUŠKINA. Kas tad žino? Jums nė aiškinti nereikia, gerbiamoji, kad aš pašalinių jaunų vyrų nepriimu savo namuose. Aš priimu tikrai jaunikius arba tuos, kurie gali pasidaryti jaunikiai. Man jei nors mažų mažiausiai panašus į jaunikį — maloniai prašom, namai atdari, o kas stimburį suka, tokiems kelias nuo durų stačiai į šalį. Mums tokių nereikia. Aš savo reputaciją saugau, jūsų — taip pat.

JULINKA. Ką gi, mamyte, man daryti?

KUKUŠKINA. Daryti tą, kas įsakyta. Atminkit vieną — kad senmergėmis likti jums negalima. Gausit virtuvėje gyventi.

JULINKA. Aš, mamyte, dariau visa, kaip jūs liepėte.

KUKUŠKINA. Ką gi jūs darėte? Malonėkit kalbėti, aš klausysiu jūsų.

JULINKA. Kai jis atėjo pas mus antrą kartą, atmenate, dar jūs varu jį atvedėte, aš jam parodžiau meilias akutes.

KUKUŠKINA. Na, o jis ką?

JULINKA. O jis kažkaip keistai susičiaupė, apsilaižė. Man rodos, jis toks kvailas, jog nieko nesuprato. Dabar kiekvienas gimnazistas miklesnis už jį.

KUKUŠKINA. Jūsų tų mokslų aš nežinau, o matau, kad jis pagarbus, kad turi sugebėjimo taip sau maloniai pataikauti vyresnybei. Vadinasi, jis eis toli. Tą aš tučtuojau pastebėjau.

JULINKA. Kai jis buvo pas mus trečią kartą, atmename, penktadienį, aš jam pasakiau eilėraštį apie meilę; jis irgi, rodos, nieko nesuprato. O jau po ketvirto karto aš jam laiškutį parašiau.

KUKUŠKINA. O jis ką?

JULINKA. Jis atėjo ir sako: „Mano širdis niekad nebuvo nuo jūsų nusigrėžusi, o visada prie jūsų buvo ir bus.“

Polina kvatojasi

KUKUŠKINA (*graso jai pirštu*). Ir kas toliau?

JULINKA. Sako: „Kai tiktai gausiu stalo viršininko vietą, tuoj eisiu ir mamytę su ašarom maldausiu jūsų rankos.“

KUKUŠKINA. O ar greit gaus?

JULINKA. Sako, greit.

KUKUŠKINA. Eikš, Julinka, pabučiuok mane. (*Bučiuoja ją*) Merginai ištekti — didelis dalykas, mano vaike. Jūs tą paskiau suprasit. Aš juk motina, ir motina griežta; su jaunikiu ką nori daryk, aš pro pirštus žiūrėsiu, aš tyliau, mano vaike, tyliau; o su koku prašalaičiu — šiukštu, neleisiu. Eik, Julinka, sėskis į vietą.

Julinka sėdasi

O kad išteksit, vaikai, tai šit mano patarimas: neatleiskit vadžių vyrams niekada, krimskit juos ir krimskit be atvangos, kad pinigų daugiau parneštų; o jei ne, tai apdings, paskui pačios verksit. Daug reikėtų ko jus pamokyti, bet dabar, kol jūs merginos, dar visko sakyti negalima; jeigu atsitiks kas, važiuokit tiesiai pas mane, mano durys jums atdaros visada, be išimties. Visas priemonės aš žinau ir visoki patarimą duoti galiu, net ir daktariškuose reikaluose.

POLINA. Mamyte, kažkas atvažiuo.

JULINKA (*žvilgtelėjusi pro langą*). Belogubovas su kažkokiu seniu.

KUKUŠKINA. Sėskitės į vietas, Julinka, nuleisk truputį mantiliją nuo dešinio peties.

Jusovas ir Belogubovas įeina

III scena

Tos pačios, Jusovas ir Belogubovas

BELOGUBOVAS. Laba diena, Felisata Gerasimovna! (*Panelėms*) Laba diena. (*Rodydamas į Jusovą*) Štai ponas malonėjo... Tai mano viršininkas ir geradarys, Akimas Akimychius Jusovas. Juk, šiaip ar taip, Felisata Gerasimovna, geriau, jeigu vyresnybė...

KUKUŠKINA. Labai prašom, labai prašom! Malonėkite sėstis.

Akimas Akimychius ir Belogubovas sėdasi

Štai rekomenduoju: dvi mano dukters, Julinka ir Polina. Visai dar kūdikiai, apie nieką supratimo neturi; joms dar su lėlėmis žaisti, o ne už vyro eiti. Ir skirtis gaila, o nėra ko daryti. Tokių prekių namuose neužlaikysi.

JUSOVAS. Taip, ponia, tai jau toks likimo dėsni, gyvenimo ratas taip sukasi! Kas nuo amžių prilikta, to žmogus niekaip negali...

KUKUŠKINA. Aš jums teisybę pasakysiu, Akimai Akimychiau, jos mano auklėjamos griežtai ir kietai, nuo visko atskirtos. Pinigų joms dalies duoti daug negaliu, bet jau už skastybę tai vyrai bus dėkingi. Aš myliu vaikus, Akimai Akimychiau, bet esu griežta, labai griežta. (*Griežtai*) Polina, eikite, pasirūpinkite arbata!

POLINA (*atsistoja*). Tuoju, mamyte. (*Išeina*)

JUSOVAS. Aš pats esu griežtas, ponia. (*Griežtai*) Belogubovai!

BELOGUBOVAS. Klausau, pone!

JUSOVAS. Juk aš griežtas?

BELOGUBOVAS. Griežtas, pone. (*Julinkai*) Mano vėl nauja liemenė, panele. Štai pažiūrėkite, panele.

JULINKA. Labai graži. Jums tas pats pirklys pado-
vanojo?

BELOGUBOVAS. Ne, panele, kitas. Šito fabrikas ge-
resnis.

JULINKA. Eime į svetainę, aš jums savo darbą parodysiu.

A b u išeina

IV scena

Jusovas ir Kukuškina

KUKUŠKINA. Kaip jie mylisi, kaip jie mylisi, net graudu žiūrėti. Vieno dalyko trūksta vaikinui — vietos, sako, neturiu geros. Negaliu, sako, suteikti žmonai visos pilnos ramybės. Kad taip, sako, stalo viršininku paskirtų, tada, sako, turėčiau kuo žmoną išlaikyti. O juk gaila, Aki-mai Akimychiau! Toks puikus vaikinai, taip įsimylėjęs...

JUSOVAS (*šniaukšdamas tabako*). Prieis laikas, Felisata Gerasimovna, prieis laikas.

KUKUŠKINA. Jūs tai turbūt žinote, ar greit jis tą vietą gaus. Gal dargi nuo jūsų tatau ir priklausos. Aš už jį prašau. (*Nusilenkia*) Mano prašymo jūs negalėsit neišklaudyti: aš motina, mylinti motina, aš rūpinuosi savo vaikų laime, savo paukštelių laime.

JUSOVAS (*padaręs rimtą fizionomiją*). Greitai, greitai bus. Aš jau tuo reikalu kalbėjau su mūsų generolu. O generolas — visas mano rankose: kaip aš pasakysiu, taip ir bus. Mes jį padarysim stalo viršininku. Aš panorėsiu — bus stalo viršininku, nepanorėsiu — nebus stalo viršininku... Che che, bus, bus. Generolas man va kur. (*Rodo ranką*)

KUKUŠKINA. Pasakysiu jums atvirai, aš ir nemėgstu nevedusių. Kas iš jų? Tik žemę be reikalo mindžioja, daugiau nieko.

JUSOVAS (*oriai*). Be reikalo mindžioja, be reikalo... ir niekus tauškia.

KUKUŠKINA. Taip, pone. O ir namuose priiminėti pavojinga nevedusį vyrą, labiausiai jei kieno yra duk-

terų arba jauna žmona. Iš kur gali žinoti, ką toksai keptina. Mano nuomone, jauną vyrą reikia kuo greičiau vesdinti, paskui ir pats dėkui pasakys, o šiaip taigi jie kvaili, savo gero neišmano.

JUSOVAS. Taip, ponias. Dėl savo pakrikumo. Juk gyvenimas — tai nelyginant kaip ta jūra... na, ir paskęsta.

KUKUŠKINA. Nevedęs vyras negali šeimyniško ūkio užsivesti, namais nesirūpina, po traktierius vaikšto.

JUSOVAS. Tai kad vaikštom ir mes... atsikvėpti nuo darbų...

KUKUŠKINA. Ai Akimai Akimychiau, didelis skirtumas. Jūs nueinat, kada jus kviečia, nori pavaišinti, pagarbą jums parodyti, o juk už savus tai jūs negi eitumėt.

JUSOVAS. Ne, kurgi, jokių būdų, ponias.

KUKUŠKINA. Dabar imkim taip: nevedusį valdininką interesantas dėl kokio nors reikalo pakvies į traktierių, pavaišins pietumis, ir viskas. Pinigų išleis daug, o naudos — nė už skatiką. O vedęs juk, Akimai Akimychiau, pasakys interesantui: kuriam galui man tavo pietūs, pareisiu verčiau pas žmoną ir pavalgysiu, šeimyniškai, ramiai, savo kampe, o tu man duok grynais. Ir pinigų parneš namo. Taip iš karto dvi naudos: ir blavus paries, ir pinigų parneš... Kiek metų, kaip jūs vedęs?

JUSOVAS. Keturiasdešimt treti eina...

KUKUŠKINA. Sakykite tiksliai! O jūs taip jaunai atrodote!

JUSOVAS. Reguliarus gyvenimas... taures vakar sttydinausi.

KUKUŠKINA. Sveikam viskas sveika, labiausiai kai žmogui siela rami, gyvena visa ko pertekęs.

JUSOVAS. Aš jums išdėstysiu, kokių gamtos žaidimų būna... su žmogumi... iš neturto — ir į turką. Mane, ponias, — seniai jau šitai buvo, — atvedė įstaigon su palaičiu chalatėliu, vos skaityti rašyti mokantį... Matau, sėdi visi tokie žmonės pagyvenę, rimti, rūstūs, barzdas tada nešiojo, tai orumo dar daugiau. Baimė mane pagavo, žodžio ištart negalėjau. Kokius dvejus metus buvau pasiuntinuku, visokius pavedimus atlikinėjau: kam degtinės nubėgdavau parnešti, kam pyragų, kam ir giros,

jei pagiriomis, ir sėdėdavau ne prie stalo ir ne ant kėdės, o prie palangės ant popierių ryšulio, ir plunksną rašydamas dažiausi ne į rašalinę, o į stiklainėlį nuo pomados. O mat išėjau į žmones. Be abejo, visa tai ne nuo mūsų... iš aukščiau... žinia, jau taip reikėjo, kad žmogumi būčiau ir svarbią vietą turėčiau. Kartais pasvars-
tom su žmona: už ką mus dievas taip malonėmis aplankė? Tai vis likimas... ir gerus darbus reikia daryti... padėti beturčiams! Taip, ponja, turiu dabar tris namukus, kad ir toli, bet man tai nekliūva, arkliukų laikau ketvertą. O kad toliau, tai dar ir geriau: ir žemės daugiau, ir triukšmo mažiau, ir žmonių kalbų ne tiek, apkalbinėjimų.

KUKUŠKINA. Taip, žinoma. Prie namų gal po sodelį turite?

JUSOVAS. O kaipgi. Per vasaros kaitras — vėsuma ir visų sąnarių atgaiva. O didystės tai manyje nėra, ponja. Didystė apakina... Man kad ir muzikas... aš su juo kaip su broliu... artimas vis tiek... Tarnyboj tai negalima... labiausiai nemėgstu vėjaviškių, tų dabartinių mokytojų. Tiems esu griežtas ir reiklus. Labai jau įsivaizduoja. Aš netikiu prietarų, kad, girdi, mokytieji gali tą, ko niekas negali. Esu matęs jų: ne geresni už mus, mirtinguosius, o ir tarnyboje ne tokie uolūs. Laikausi taisyklės: spausk juos, kiek tiktai gali, tarnybos labui... užtat kad jie žalingi. Man, Felisata Gerasimovna, papras-
tieji žmonės labiau prie širdies limpa. Dėl dabarties griežtų reikalavimų atsitinka žmogui nelaimė, išvaro iš apskrities mokyklos dėl nepažangumo arba iš žemesniųjų seminarijos klasių; kaip tokio nepriglobti? Jis ir taip likimo suniokotas, visko netekęs, iš visų pusių skaudžiamas. Ogi ir žmonės iš tokių išeina prantesni mūsų darbe ir įtaikesni, jų širdis atviresnė. Pagal krikščionišką pareigą išvedi tokį į žmones, tai paskui jis visą gyvenimą dėkingas: ir už svotą prašo pabūti, ir į kūmus kviečia. Na, ir aname pasaulyje atlygis... Šit Belogubovas juk mažai raštingas, o aš jį myliu, Felisata Gerasimovna, kaip sūnų: jis turi jausmo. O atvirai jums pasakysiu, antrasis jūsų jaunikis... tas juk irgi mano žinioje tarnauja... Todėl aš galiu spręsti...

KUKUŠKINA. O kas yra?

JUSOVAS (*daro rimtą miną*). Nepatikimas.

KUKUŠKINA. Kodėl gi? Juk jis ne girtuoklis, ne veltkleidys, tarnyboj ne tinginys?

JUSOVAS. Taip, ponias. Bet... (*šniaukščia tabako*) nepatikimas.

KUKUŠKINA. Kas gi kliūva, mielas Akimai Akimychiau, išaiškinkit man, juk aš motina.

JUSOVAS. Ogi štai, malonėkit spręsti. Jam dėdė šitoks žmogus... Aristarchas Vladimiryčius Vyšnevskis.

KUKUŠKINA. Žinau.

JUSOVAS. Persona, galima sakyti, persona.

KUKUŠKINA. Žinau.

JUSOVAS. O jis rodo nepagarbą.

KUKUŠKINA. Žinau, žinau.

JUSOVAS. Prieš vyresnybę atžarus... išdidumas be galo be krašto... ir net skleidžia tokias mintis... tvirtina jaunuomenę... o labiausiai — kad laisvamanis. Mes, vyresnybė, turim žiūrėti griežtai.

KUKUŠKINA. Žinau.

JUSOVAS. O kad žinote, tai spęskite pati. Kokie laikai atėjo, Felisata Gerasimovna, gyvenimo nebėr! Ir per ką? Per šlamštą, per vaikigalius. Šimtus jų išleidžia; užtvins mus visiškai.

KUKUŠKINA. Ech Akimai Akimychiau, žmoną turės — pasikeis. O nežinoti viso to aš negalėjau, aš ne tokia motina, be atodairos nieko nedarau. Laikausi tokios taisyklės: kai tik pas mus įjunksta jaunas vyriškis, tuoj ir siunčiu ką nors sužinoti apie jį visų išgalių arba pati išsisklausinėju per aplinkinius žmones. Visos tos jo kvailystės, manau, eina iš viengungio gyvenimo. O šit kai įsitaisys žmoną, kai mes jį spustelsim gerai, tai ir su dėde susitaikys, ir tarnyboj bus toks kaip reikia.

JUSOVAS. Jis pasikeis — ir vyresnybė jam pasikeis... (*Patylėjęs*) Nebėr senobinių valdininkų, Felisata Gerasimovna! Į niekus virsta valdininkija. Dvasia nebe ta. O koks gyvenimas buvo, Felisata Gerasimovna, rojus tiesiog! Gyvenk ir nemirk. Maudėmės, tiesiog maudėmės,

Felisata Gerasimovna. Anų laikų valdininkai ereliai buvo, ereliai, o dabar jaunimas — vėjavaikiai, skystablauzdžiai kažkokie.

Žadovas įeina

V scena

Tie patys ir Žadovas

KUKUŠKINA. Labai prašom, Vaslijau Nikolajičiau, labai prašom! Polina laukia nesulaukia jūsų. Akis pražiūrėjo, čia prie vieno lango puola, čia prie kito. Jau taip myli, taip myli!.. Neregėtai negirdėtai. Laimingas jūs, Vasilijau Nikolajičiau. Už ką jus taip myli, pasakykite man?

ŽADOVAS. Atleiskite, Felisata Gerasimovna, pavėlavau truputį. O, Akimas Akimychius! (*Nusilenkia*) Jūs kokiu būdu?

KUKUŠKINA. Akimas Akimychius toks geras, taip rūpinasi sau pavaldžiais tarnautojais... aš jau nežinau, kaip ir bedėkoti... Pats malonėjo atvažiuoti, susipažinti.

ŽADOVAS (*Jusovui*). Dėkoju. Nors, kita vertus, be reikalo varginotės.

JUSOVAS. Aš, Felisata Gerasimovna, daugiau dėl Belogubovo. Giminių jis neturi, aš jam vietoj tėvo...

KUKUŠKINA. Ką jau ir sakyti, Akimai Akimychiau, jūs esate šeimos žmogus, ir aš tuoj pamačiau, kad jūs stengiatės jaunos žmonės skatinti visaip į šeimos gyvenimą. Ir aš pati tokios nuomonės, Akimai Akimychiau. (*Žadovui*) Jūs nė įsivaizduoti negalite, Vasilijau Nikolajičiau, kaip aš kenčiu, kai matau, jog dvi įsimylėjusias širdis skiria kokios nors kliūtys. Kada skaitai romaną, matai, kaip aplinkybės trukdo įsimylėjusiems susitikti, arba tėvai nesutinka, arba turtas neleidžia,— kaip kenti tokią minutę. Aš verkiu, tiesiog verkiu! Ir kokie žiaurūs kitąsyk būna tėvai, kurie nenori atsižvelgti į savo vaikų jausmus. Kai kas net miršta iš meilės dėl šios priežasties. Bet kai matau, kad viskas eina į laimingą atomazgą, visos kliūtys įveikiamos, (*iškilmingai*) meilė triumfuoja ir

jaunieji susijungia moterystėje,— kaip saldu darosi širdyje. Taip net visą kūną užlieja palaima kažkokia.

Polina įeina

POLINA. Prašom, arbata paruošta. (*Pamačiusi Žadovą*) Vasilijus Nikolajičius! Ir jums ne gėda versti mane šitiek kentėti? Aš laukiau, laukiau jūsų.

ŽADOVAS (*bučiuoja ranką*). Atleiskite!

KUKUŠKINA. Eikš, vaike mano, pabučiuok mane.

POLINA (*Žadovui*). Eime.

KUKUŠKINA. Eime, Akimai Akimychiau!

Visi išeina. Belogubovas ir Julinka įeina, nešini arbatos puodeliais

VI scena

Belogubovas ir Julinka

JULINKA. Kaip matau, jūs mane vis apgaudinėjate.

BELOGUBOVAS. Kurgi aš drįsčiau jus apgaudinėti, panele? Kaip galėčiau šitaip daryti?

Abu sėdasi

JULINKA. Vyrais tikėti niekadose negalima, niekadose.

BELOGUBOVAS. Kodėl gi tokia kritika vyrams?

JULINKA. Kokia gi kritika, jeigu tai tikra teisybė?

BELOGUBOVAS. Negali būti. Taip tikrai šnekama; vyrai paprastai komplimentus sako, o panelės jais netiki, sako, kad vyrai apgavikai.

JULINKA. Jūs viską žinote. Jūs turbūt pats esate labai daug komplimentų sakęs savo gyvenime.

BELOGUBOVAS. Neturėjau kam komplimentų sakyti, o ir nemoku. Jūs gi, panele, žinote, jog tik neseniai galiu lankytis namuose, o lig tol tai nė pažinčių jokių neturėjau.

JULINKA. Ir jūs nieko neapgaudinėjote?

BELOGUBOVAS. Apie ką jūs klausiate?

JULINKA. Nekalbėkite. Aš nė vienu jūsų žodžiu netikiu. (*Nusigręžia*)

BELOGUBOVAS. Bet už ką gi? Net skaudu.

JULINKA. Rodos, galėtųmėt suprasti.

BELOGUBOVAS. Nesuprantu, panele.

JULINKA. Nenorite! (*Užsidengia akis skepetaite*)

BELOGUBOVAS. Galiu jus užtikrinti, kuo tiktai norite, kad aš, panele, visada... kaip buvau įsimylėjęs, taip ir tebesu... Tą jau dėščiau jums ne kartą...

JULINKA. Mylite, o delsiate.

BELOGUBOVAS. A... dabar suprantu. Tai juk ne tokios rūšies reikalas, panele... greitosiomis negalima.

JULINKA. O kodėl Žadovui galima?

BELOGUBOVAS. Žadovui — kas kita. Jis turi dėdę turtingą, o ir pats mokytas, visur gali vietą gauti. Jei net į mokytojus nueitų — vis duona. O aš kas? Kol negavau stalo viršininko vietos, nieko negaliu, panele... Juk ir pati nenorėsit liesą kopūstienę srėbti. Šitai galima tik mums, o jūs — panelė, jums negalima. O va kai gausiu vietą, tada visai kita šneka bus.

JULINKA. O kada ji bus, ta kita šneka?

BELOGUBOVAS. Dabar jau greit, panele. Prižadėjo ponai viršininkai. Kai tik gausiu vietą, tai aš tučtuojau... tik dar eilutę naują pasisiūdinsiu... Aš jau ir mamytei kalbėjau. Jūs nepykit, Julija Ivanovna, užtat kad ne nuo manęs priklauso. Malonėkit rankutę.

Julinka nežiūrėdama paduoda ranką. Jis bučiuoja

Aš ir pats laukiu nesulaukiu.

Ieina Žadovas ir Polina

JULINKA. Išeikim, palikim juos vienus.

Abu išeina

VII scena

Žadovas ir Polina (abu sėdasi)

POLINA. Žinot, ką jums pasakysiu?

ŽADOVAS. Ne, nežinau.

POLINA. Tik jūs mamytei nesakykit, labai prašau.

ŽADOVAS. Nesakysiu, būkit rami.

POLINA (*pagalvojęsi*). Pasakyčiau jums, tik bijau, kad nenustotumėt manęs mylėti.

ŽADOVAS. Nustoti jus mylėti? Argi tai galima?

POLINA. Jūs teisybę sakote, tikrai?

ŽADOVAS (*ima už rankos*). Tikrai, nenustosiu mylėti, patikėkite.

POLINA. Na, tai žiūrėkit. Aš jums iš širdies atvirumo sakau. (*Tyliai*) Pas mus namuose viskas apgaulė, viskas, viskas, absoliučiai viskas. Jūs nė kuo netikėkite, ką jums sako. Mes ničnieko neturime. Mamytė sako, kad mus myli, o iš tiesų visai nemyli, tik žiūri, kaip greičiau nusikratyti. Jaunikiams akyse pataikauja, o už akių juos plūsta. Mus verčia apsimetinėti.

ŽADOVAS. Jūs tuo piktinatės? Piktinatės?

POLINA. Bet aš neapsimetinėjau, aš iš tikrųjų myliu jus.

ŽADOVAS. Jūs mane iš galvos išvarysit! (*Bučiuoja ranką*)

POLINA. Ir dar ką jums pasakysiu: mudvi juk visai nemokytos. Dar Julija šį bei tą žino, o aš tai visai kvailiukė.

ŽADOVAS. Kaip kvailiukė?

POLINA. Na taip, tokia kaip visos kvailiukės. Nieko neišmanau, nieko nesu skaičiusi... ką jūs kalbate, kitąsyk nieko nesuprantu, visiškai nieko.

ŽADOVAS. Jūs angelas! (*Bučiuoja jai ranką*)

POLINA. Aš tiktai geresnė už Julinką, bet kvailesnė už ją keliskart.

ŽADOVAS. Dėl to aš jus ir myliu, kad jūsų nespėjo nieko išmokyti, nespėjo sugadinti jūsų širdies. Jus reikia kuo greičiau iš čia paimti. Mudu pradėsime naują gyvenimą. Aš su meile imsiuos jus auklėti. Koks malonumas laukia manęs!

POLINA. Ach, kad tik greičiau!

ŽADOVAS. Kam gi atidėlioti? Aš jau pasiryžęs. (*Aistringai žiūri į ją*)

Tyla

POLINA. Ar jūs turit pažįstamų pirklių?

ŽADOVAS. Kas per klausimas? Kam jums tai?

POLINA. Šiaip. Man norisi žinoti.

ŽADOVAS. Bet aš nesuprantu, dėl ko jums tai parūpo?

POLINA. O štai dėl ko. Belogubovas sako, kad jis turįs pažįstamų pirklių ir kad jie jam dovanoją liemenes, o kai jis būsiąs vedęs, tai jie dovanosią medžiagas žmonos suknioms.

ŽADOVAS. Štai kaip! Na ne, mums tokių dovanų nedavinės. Mudu iš darbo gyvensim. Juk taip, Polina?

POLINA (*išsiblaškiusi*). Ta-aip.

ŽADOVAS. Ne, Polina, jūs dar nežinote, kokia didi palaima iš savo darbo gyventi. Esate viskuo aprūpinta. Dievas duos, sužinosite. Visa, ką mes įsigysim, bus mūsų pačių, niekam už tai neturėsime dėkui sakyti. Ar suprantate šitai? Čia du malonumai: malonumas iš savo darbo gyventi ir malonumas laisvai ir su ramia sąžine vartoti savo gerą, neturėti niekam jokių įsipareigojimų. O šitai yra geriau nei visos dovanos. Argi ne tiesa, Polina, juk geriau?

POLINA. Na taip, geriau.

Tyla

Aš jums mįslę užminsiu, norit?

ŽADOVAS. Užminkite.

POLINA. Kas eina be kojų?

ŽADOVAS. Tai bent mįslė! Lietutis.

POLINA. Kaip jūs viską žinote! Net apmaudu, iš tikrųjų. O aš tai niekaip negalėjau įminti. Julinka gavo pasakyti.

ŽADOVAS. Kūdikis! Būkit visada toksai kūdikis.

POLINA. O ar galima suskaityti žvaigždes danguje?

ŽADOVAS. Galima.

POLINA. Ne, negalima. Aš nepatikėsiu jums.

ŽADOVAS. Tai kad nebėra reikalo vargti, jos jau suskaitytos.

POLINA. Jūs juokiatės iš manęs. (*Nusigręžia*)

ŽADOVAS (*meiliai*). Aš juokčiausi iš jūsų, Polina! Aš visą gyvenimą noriu atiduoti jums. Pažiūrėkit į mane gerai, argi galėčiau juoktis iš jūsų?

POLINA (*žiūri į jį*). Ne, ne...

ŽADOVAS. Sakėte, kad jūs kvailiukė,— tai aš kvailys. Juokitės iš manęs! Juk ir juokiasi daugelis. Be lėšų, be turto, vien su ateities viltimis aš vedu jus. Kodėl tu vedi? — sako man. Kodėl? Todėl, kad myliu jus, kad tikiu žmonėmis. Kad elgiuosi neapgaltotai,— su tuo sutinku. Kada gi man galvoti — aš taip myliu jus, jog nebeturiu kada galvoti.

Kukuškina ir Jusovas įeina

POLINA (*kiek jausmingai*). Aš pati jus myliu.

Žadovas bučiuoja jai ranką

KUKUŠKINA (*Jusovui*). Pažiūrėkite, kaip balandėliai burkuoja. Netrukdykit jiems. Net užu širdies tveria žiūrint!

Belogubovas ir Julinka įeina

VIII scena

Žadovas, Polina, Kukuškina, Jusovas, Belogubovas ir Julinka

ŽADOVAS (*atsigręžia, ima Poliną už rankos ir prieina prie Kukuškinos*). Felisata Gerasimovna, atiduokite man šitą lobį.

KUKUŠKINA. Pasakysiu jums atvirai, sunku man skirtis su ja. Tai mylimoji mano duktė... ji būtų man buvusi paguoda senatvėje... bet tiek jau to, imkite ją... jos laimė man brangesnė. (*Užsidengia akis skepetaite*)

Žadovas ir Polina bučiuoja jai rankas. Belogubovas patars įf ėpəų m̄ nponp

JUSOVAS. Jūs esate tikra motina, Felisata Gerasimovna.

KUKUŠKINA. Taip, tuo aš galiu pasigirti. (*Karštai*) Ne, auginti dukteris — nedėkingas darbas! Užaugini, užpopstai šalia savęs, o paskui atiduok svetimam žmogui... pasilik našlaitė... baisu! (*Užsidengia akis skepetaite*)

BELOGUBOVAS. Mamyte, mes jūsų nepaliksime.
POLINA ir JULINKA (*kartu*). Mamyte, mes jūsų nepaliksime.

TREČIASIS VEIKSMAS

VEIKĖJAI

ŽADOVAS

MYKINAS, jo draugas, mokytojas

DOSUŽEVAS

JUSOVAS

BELOGUBOVAS

VALDININKAI { I
II

GRIGORIJUS } traktieriaus

VASILIJUS } tarnai

Svečiai ir tarnai kitame kambaryje

(Tarp pirmo ir antro veiksmo praeina apie metus)

Traktierius. Užpakalinė uždanga antrajame plane, vidury mašina; dešinėj aldaros durys, pro jas matyti kambarys, kairėj drabužių kabykla, avanscenoj abiejose pusėse stalai su sofomis

I scena

*Vasilijus stovi prie mašinos ir skaito laikraštį.
Grigorijus stovi prie durų ir žiūri į kitą kambarį.
Žadovas ir Mykinas įeina Grigorijus juos lydi, nušluosto stalą ir užtiesia staltiesę*

MYKINAS. Na, senas drauge, kaip begyvuoji?

ŽADOVAS. Blogai, brolau. (*Grigorijui*) Duok mums arbatos.

Grigorijus nueina

O tu kaip?

MYKINAS. Nieko. Gyvenu sau, mokytojauju šiaip taip.

Abu sėdasi

ŽADOVAS. Ar daug gauni?

MYKINAS. Du šimtus rublių.

ŽADOVAS. Tau užtenka?

MYKINAS. Taip ir gyvenu, derindamasis prie išteklių. Per didelių užmačių, kaip matai, nesivaikau.

ŽADOVAS. Taip, viengungiui bėpigu.

MYKINAS. Ir tau nereikėjo vesti! Tokiems kaip mes vesti nedera. Kur jau mums, plikšiams! Pavalgęs, šiuo tuo prisidengęs nuo gamtos stichijų — ir pakanka. Žinai priežodį: viena galva — ne bėda, o kad ir bėda, tai vienam, ne dviem.

ŽADOVAS. Dabar po laiko.

MYKINAS. Pažiūrėki į save, ar toks tu buvai pirma. Ką gi, brolau, matyt, nelengva vežimą vežti. Ne, tokiems kaip mes vesti negalima. Mes — darbo žmonės.

Grigorijus paduoda arbatą. Mykinas pila

Kad jau tarnauti, tai tarnauti; sau pagyventi suspėsime paskiau, jei dar teks.

ŽADOVAS. Ką gi daryti! Pamilau ją labai.

MYKINAS. Maža, kad pamilai! O kiti, manai, nepamilsta? Ech brolau, ir aš mylėjau, betgi nevedžiau, kaip matai. Ir tau nereikėjo vesti.

ŽADOVAS. Bet kodėl gi?

MYKINAS. Labai paprastai. Viengungis galvoja apie tarnybą, o vedęs — apie žmoną. Vedęs žmogus nepatikimas.

ŽADOVAS. Na, čia niekus kalbi.

MYKINAS. Ne, brolau, ne niekus. Aš nežinau, ko nebūčiau padaręs dėl merginos, kurią mylėjau. Bet ryžausi paaukoti meilę. Verčiau numarinti savy tą nemaž nepeiktiną jausmą, negu pasiduoti gundymams.

ŽADOVAS. Tau, manau, nelengva buvo?

MYKINAS. Na, ką ir kalbėti! Atsisakyti apskritai nelengva, o atsisakyti mylimos merginos, kada ir kliūčių

daugiau jokių nėra, kaip tik neturtas... Tu labai myli savo žmoną?

ŽADOVAS. Be jokio proto.

MYKINAS. Tai blogi popieriai! Ji protinga?

ŽADOVAS. Tikrai nė nežinau. Žinau tiktai, kad ji be galo miela. Koks nors niekutis ją nuliūdina, ji taip mielai, taip nuoširdžiai pravirksta, jog pats, į ją žiūrėdamas, imi verkti.

MYKINAS. Tu man pasakyk atvirai, kaip tu gyveni. Juk mudu pusantrų metų nesimatę.

ŽADOVAS. Prašom. Mano istorija trumpa. Vedžiau iš meilės, kaip žinai, paėmiau merginą neišlavintą, auklėtą visuomeniniuose prietaruose, kaip ir beveik visos mūsų panelės, svajoju išsiauklėti ją pagal mūsų įsitikinimus, ir štai jau metai, kaip vedęs...

MYKINAS. Ir kas gi?

ŽADOVAS. Niekas, žinoma. Auklėti ją aš neturiu laiko, be to, ir neišmanau, kaip imtis to dalyko. Ji taip ir liko su savuoju supratimu. Ginčiuose, aišku, aš jai turiu nusileisti. Būklė, kaip matai, nepavydėtina, o pataisyti nėra kaip. Ji, beje, manęs ir neklauso, ji manęs stačiai nelaiko protingu žmogumi. Jų supratimu, protingas žmogus būtinai turi būti ir turtingas.

MYKINAS. Štai kur pakrypo reikalai! Na, kaip su ištekliais?

ŽADOVAS. Dirbu nuo ryto ligi nakties.

MYKINAS. Ir vis dar stinga?

ŽADOVAS. Ne, gyventi galima.

MYKINAS. Na, o žmona?

ŽADOVAS. Raukosi po truputį, kai kada paverkia. Ką gi daryti!

MYKINAS. Gaila man tavęs. Ne, brolau, mums vesti negalima. Aš antai metus buvau be vietos, vien juoda duona mitau. O ką su žmona būčiau daręs?

D o s u ž e v a s į e i n a

Tie patys ir Dosužėvas

DOSUŽEVAS (*sėdasi prie kito stalo*). Garson, gyvybės!

VASILIJUS. Kokios įsakysite?

DOSUŽEVAS. Šermukšninės. Su pritinkančia mūsų luomui užkanda.

VASILIJUS. Klausau, pons. (*Eina durų link*)

DOSUŽEVAS. Garstyčių prancūziškų! Girdei? Traktierių užantspauduosiu. Grigorijau, paleisk šarmankę.

GRIGORIJUS. Tuoju, pons. (*Užsuka mašiną*)

MYKINAS. Va šitas turbūt viengungis!

DOSUŽEVAS. Ko jūs į mane žiūrite? Aš mat karoso laukiu.

ŽADOVAS. Kokio karoso?

DOSUŽEVAS. Ateis toksai su ruda barzda, aš jį suvalgysiu.

Vasilijus atneša degtinę

Tu, Vasilijau, pažiūrėk jo ten. Kai ateis, pasakyk man.

Mašina groja

Ponai, ar esate matę, kaip girti vokiečiai verkia? (*Vaidina verkiantį vokiečių*)

Žadovas ir Mykinas juokiasi. Mašina nutyla

MYKINAS (*Žadovui*). Na, lik sveikas! Kada nors užeisiu pas tave.

ŽADOVAS. Viso labo.

Mykinas išeina

VASILIJUS (*Dosužėvui*). Prašom, jau atėjo, pons.

DOSUŽEVAS. Kviesk čionai.

VASILIJUS. Neina, pons. Atsisėdo užkambaryje.

DOSUŽEVAS (*Žadovui*). Droviai. Viso labo! Jei dar sėdėsit čionai, aš ateisiu pašnekėti su jumis, man jūsų fizionomija patinka. (*Išeina*)

ŽADOVAS (*Vasilijui*). Duok man ką nors paskaityti.

VASILIJUS (*paduoda knygą*). Malonėkit šit paskaityti straipsnelį. Sako, nieko sau.

Žadovas skaito. Įeina Jusovas, Belogubovas, I ir II valdininkai

III scena

Žadovas, Jusovas, Belogubovas, I ir II valdininkai

BELOGUBOVAS. Akimai Akimyčiau, tenai papietavome, o čia leiskite jus vynu pavaišinti, ir muzika pagros.

JUSOVAS. Vaišink, vaišink!

BELOGUBOVAS. Kokio įsakysite? Gal šampano?

JUSOVAS. A, tuščia jo...

BELOGUBOVAS. Tai reinveino? Ponai, prašom sėstis!

Sėdasi visi, be Belogubovo

Vasilijau! Atnešk reinveino, užsieninio pilstymo.

Vasilijus išeina

O, brolelis, labas! Gal malonėtųmėt į mūsų draugę? (*Prieina prie Žadovo*)

ŽADOVAS. Dėkui. Aš negeriu.

BELOGUBOVAS. Kaip tai, broleli, meldžiamasis! Dėl manęs gi!.. Vieną taurelę... mudu juk dabar giminės!

Vasilijus atneša vyną, Belogubovas prieina prie savo stalo

Įpilk!

Vasilijus įpila

JUSOVAS. Na, brolau, į tavo sveikatą! (*Ima taureę ir atsistoja*)

I ir II VALDININKAI. Į jūsų sveikatą! (*Ima taures ir atsistoja*)

JUSOVAS (*rodo pirštu į Belogubovo galvą*). Šitoj kaktoj, šitoj galvoj visada mačiau gerą sumetimą.

Jusovas ir Belogubovas susidaužia taurėmis

Pasibučiuokim!

Bučiuojasi

BELOGUBOVAS. Ne, leiskit į rankutę, pone.

JUSOVAS (*slepia rankas*). Nereikia, nereikia. (*Sėdasi*)

BELOGUBOVAS. Per jus žmogumi tapau, pone.

I ir II VALDININKAI. Leiskite, pone. (*Susidaužia su Belogubovu, geria ir sėdasi*)

BELOGUBOVAS (*pripila taurę ir paduoda ant padėklo Žadovui*). Broleli, būkite malonus.

ŽADOVAS. Aš jau sakiau, kad negeriu.

BELOGUBOVAS. Negalima, broleli, nuskausite mane.

ŽADOVAS. Tai įkyru galų gale.

BELOGUBOVAS. Kad vynas nepatinka, tai kuo įsakysite jus vaišinti? Ko tiktai panorėsite, broleli,— viskuo su malonumu.

ŽADOVAS. Nieko man nereikia. Palikit mane ramybėje! (*Skaito*)

BELOGUBOVAS. Na, kaip norit. Nežinau, broleli, už ką mane skaudžiate. Aš su didžiausiu prielankumu... (*Nueina prie savo stalo*)

JUSOVAS (*tyliai*). Palik jį.

BELOGUBOVAS (*sėdasi*). Ponai, dar po vieną! (*Įpila*) Gal pyragaičių? Vasilijau, atnešk pyragaičių daugiau!

V a s i l i j u s i š e i n a

JUSOVAS. Tu, žiūriu, įsiūžavai šiandien! Turbūt gerai čiupai?

BELOGUBOVAS (*rodydamas į kišenę*). Teko, teko! O dėkingas kam? Vis jums.

JUSOVAS. Riebią saują pasėmei?

BELOGUBOVAS (*išsitraukia pluoštą asignacijų*). Va jie, pone.

JUSOVAS. Žinau, žinau tave, tavo ranka tuščiai negraibsto.

BELOGUBOVAS (*įsideda pinigų*). Ne, atsiprašau! Kas gi mane išmokė? Ar aš ką išmanyčiau, jei ne jūs? Iš kieno rankos į žmones pakilau, kas ant kojų pastatė, jei ne jūs? Po jūsų sparneliu išaugau! Kitas nė per dešimtį metų nebūtų sužinojęs tų visų gudrybių ir plonybių, ką aš per ketverius metus sužinojau. Iš jūsų pavyzdį ėmiau visais atvejais, nes šiaip tai kurgi su mano proteliu! Kitas tėvas to nepadarytų tikram sūnui, ką jūs man padarėte. (*Šluostosi akis*)

JUSOVAS. Tavo siela kilni, tu sugebi jausti, o kiti nesugeba.

Vasilijus atneša pyragaičius

BELOGUBOVAS. Kas aš būčiau šiaip? Kvailys, pone! O dabar — visuomenės narys, visi gerbia, per miestą eini — visi pirkliai lenkiasi, į svečius pasikviečia — nebežino kur sodinti; žmona mane myli. O šiaip tai už ką mane mylėti, kvaili? Vasilijau, ar neturit čia saldinių kokių brangių?

VASILIJUS. Galima gauti, pons.

BELOGUBOVAS. Čia žmonai, žinote. (*Vasilijui*) Na, tai tu suvyniok į popierių kuo daugiau. Kiek nori imk, nieko nepagailėsiu.

Vasilijus eina

Palauk! Ir pyragaičių įdėk visokių.

JUSOVAS. Liaukis tu, išlepinsi.

BELOGUBOVAS. Ne, ne, pone! (*Vasilijui*) Visa ko pridėk, girdi?

VASILIJUS. Klausau, pons. (*Išeina*)

BELOGUBOVAS. Myliu, labai myliu žmoną, pone. Jeigu jai įtiksiu, tada ir ji labiau mylės, Akimai Akimychiau. Kas aš prieš ją? Ji gi mokyta... Suknią šiandie nupirkau... tai yra, ne pirkau, o taip sau paėmiau, paskui atsiskaitysim.

JUSOVAS. Vis viena. Negi pinigų mokėsi? Gal kada reikalą kokį turės, na, ir bus kvit. Kalnas su kalnu nesueina, o žmogus su žmogumi sueina.

Vasilijus atneša saldinius, suvyniotus į popierių

BELOGUBOVAS. Padėk į skrybėlę. Dar po taurelę, ponai. (*Pila*) Vasilijau! Dar butelį.

JUSOVAS. Užteks.

BELOGUBOVAS. Ne, atsiprašau. Čia ne jūs rikiuojate, o aš.

Vasilijus išeina

I VALDININKAS. Kokia istorija buvo! Pas mus raštininkėlis vienas, šiaip šlamštelis, kokį pokštą ištaisė! Teismo sprendimo nuorašą netikrą pagamino (kas jam

į galvą atėjo!) ir pasirašė už visus reikiamus pareigūnus, ir nunešė ieškovui. O ieškinys piniginis, stambus. Bet jis to nuorašo neatidavė, gudročius, o tik parodė. Na, ir pinigus paėmė didelius. Tasai paskui ateina į teismą, žiūri — išspręsta visai ne taip.

BELOGUBOVAS. Tai jau niekšo darbas! Už tai išvyti reikia.

JUSOVAS. Būtinai išvyti. Neteršk valdininkų garbės. Tu imk, bet už darbo padarymą, ne už suktybę. Paimk taip, kad ir interesantas neturėtų skriaudos, ir pats būtum patenkintas. Gyvenk padoriai, gyvenk taip, kad ir vilkai sotūs būtų, ir avys sveikos. Nenorėk po daug iš karto. Višta antai po grūdėlį rankioja, o prilesa sočiai. O anas — na, kas tai per žmogus! Ryt poryt pateks į rekrūtus.

BELOGUBOVAS (*pila taure*). Malonėkite, Akimai Akimychiau!.. Ko aš jus paprašysiu, ar neatsakysite? Aš jums į kojas nusilenksiu.

JUSOVAS. Prašyk.

BELOGUBOVAS. Atmenate, jūs praeitą kartą sudavėte į padą, mašinai grojant „Po gatvelę, po grįstąją“?

JUSOVAS. Tai, ką sugalvojo!

BELOGUBOVAS. Apmaloninkite, Akimai Akimychiau! Taip, jog visą gyvenimą turėčiau ką prisiminti!

JUSOVAS. Gerai, sutinku. Dėl tavęs tiktai. Liepk paleisti „Po gatvelę, po grįstąją“.

BELOGUBOVAS. Ei Vasilijau! Paleisk „Po gatvelę, po grįstąją“ ir pastovėk prie durų, pažiūrėk, kad neįeitų kas.

VASILIJUS. Klausau, pons. (*Užsuka mašiną*)

JUSOVAS (*rodydamas į Žadovą*). O tas antai. Nemėgstu aš jo. Dar pagalvos ką.

BELOGUBOVAS (*prisėsdamas prie Žadovo*). Broleli, būkite su mumis kaip giminė. Štai Akimas Akimychius jūsų varžosi.

ŽADOVAS. Ko gi jis varžosi?

BELOGUBOVAS. Matot, jis pašokti norėjo. Juk reikia, broleli, ir pramogų šiokių tokių po darbų. Negi vien triūsti visą laiką, reikia ir pasilinksinti. Kas čia tokio?

Tai nekaltas pasilinksminimas, mes niekam nuoskaudos nedarom.

ŽADOVAS. Šokit, kiek tik patinka, aš jums netruk-
dau.

BELOGUBOVAS (*Jusovui*). Niekis, Akimai Akimychiau,
jis su mumis — kaip giminė.

VASILIJUS. Liepsite paleisti?

JUSOVAS. Leisk!

Mašina groja „Po gatvelę, po grįstąją“, Jusovas šoka.

Jam pašokus, visi, be Žadovo, ploja

BELOGUBOVAS. Na, o dabar turime išgerti šampano,
būtinai! Vasilijau, butelį šampano! Ir — kiek mokėti už
viską?

VASILIJUS (*skaičiuoja skaitytuvais*). Penkiolika rub-
lių, pons.

BELOGUBOVAS. Imk! (*Duoda pinigų*) Še tau pus-
rublį arbatai.

VASILIJUS. Dėkoju nuolankiausiai. (*Išeina*)

JUSOVAS (*balsiai*). Jums, pienburniai, jauniems gal
juokas iš senio!

I VALDININKAS. Argi galima, Akimai Akimychiau,
mes juk nežinom kaip jums dėkoti.

II VALDININKAS. Na taip, na taip, pone.

JUSOVAS. Man galima šokti. Aš viską gyvenime pa-
dariau, kas pridera padaryti žmogui. Siela mano rami,
našta pečių neslegia, šeima aprūpinta, — man dabar ga-
lima šokti. Aš dabar vien džiaugiuosi dievo pasauliu!
Paukštelį matau — ir tuo džiaugiuosi, gėlytę matau — ir
ta džiaugiuosi: išmintį visame kame regiu.

*Vasilijus atneša butelį, atkempia ir, kol Jusovas kal-
ba, pripila stiklus*

Atmindamas, koks esu buvęs skurdžius, pavargėlių neuž-
mirštu. Kitų nesmerkiu, kaip kai kurie pienburniai iš
mokslingųjų! Ką mes galim smerkti! Mes nežinom, kas
dar patys būsim! Pasijuoksi tu šiandien iš girtuoklio, o
rytoj gal pats būsi girtuoklis; pasmerksi šiandien vagį,
o rytoj gal pats būsi vagis. Iš kur mes galim žinoti savo
likimą, kas kam yra lemta? Težinom tą vieną dalyką,

jog visi nueisim tenai. Va tu šiandien pasijuokei (*rodo akimis į Žadovą*), kad aš šokau; rytoj gal smarkiau už mane šokti imsi. Gal (*linkteli galva į Žadovą*) ir elgetauti eisi, ir ranką ištiesęs išmaldos lauksi. Štai didystė prie ko priveda! Didystė, didystė! Aš iš sielos pilnatvės šokau. Širdyje linksma, sieloje ramu! Aš nieko nebijau! Aš galiu šokti miesto aikštėj, visų žmonių akivaizdoj. Praeiviai sakys: „Šis žmogus šoka, vadinasi, tyrą sielą turi!“ — ir nueis kiekvienas savais reikalais.

BELOGUBOVAS (*pakeldamas stiklą*). Ponai! Į Akimo Akimyčiaus sveikatą! Ura!

I ir II VALDININKAI. Ura!

BELOGUBOVAS. O kaip mus apmalonintumėt, Akimai Akimyčiau, jei užvažiuotumėt kada pas mus. Mudu su žmona dar jauni, patartumėt mums, pamokytumėt, kaip gyventi moterystėje ir visas priedermes atlikti. Regis, akmeninis žmogus — ir tas susijaudintų, pasiklausęs jūsų.

JUSOVAS. Užvažiuosiu kada nors. (*Ima laikraštį*)

BELOGUBOVAS (*pripila stiklą ir prineša Žadovui*). Jau aš, broleli, nuo jūsų neatstosiu.

ŽADOVAS. Ko jūs man neduodat skaityti! Įdomus straipsnis pasitaikė, o jūs vis trukdot.

BELOGUBOVAS (*sėdasi prie Žadovo*). Broleli, jūs be reikalo į mane pretenziją turite. Meskite, broleli, visą tą priešiškumą. Te, išgerkite! Išgerkite būtinai. Jums lengviau bus. Man dabar tai nieko nereiškia. Gyvenkime giminiškai.

ŽADOVAS. Mums negalima gyventi giminiškai.

BELOGUBOVAS. Kodėl gi?

ŽADOVAS. Ne pora mes.

BELOGUBOVAS. Taip, žinoma, nelygu dalia. Aš dabar gerovėje, o jūs neturte gyvenat. Ką gi, aš nesididžiuoju. Juk nelygu, kas kam lemta. Aš dabar visą šeimyną palaikau, ir mamytę. Žinau, broleli, kad jums dabar striuka; gal jums pinigų reikia, tai aš, dovanokit, kiek išgalėdamas! Net ir už pagalbą to neskaitysiu. Kokie ten skaitymai tarp giminių!

ŽADOVAS. Ką jūs susimanėt — siūlyti man pinigus!

BELOGUBOVAS. Broleli, aš dabar visko pertekęs, man pareiga liepia padėti. Aš, broleli, matau jūsų skurdą.

ŽADOVAS. Koks aš jums brolelis! Atstokit nuo manęs!

BELOGUBOVAS. Kaip norit! Aš nuo širdies pasiūliau. Aš, broleli, blogo neatmenu, ne kaip jūs. Man tiktai gaila žiūrėti į judu su žmona. (*Nueina prie Jusovo*)

JUSOVAS (*meta laikraštį*). Ką dabar rašo! Jokių doros pamokymų nėra! (*Įpila Belogubovui*) Na, baik gerti. Eime!

BELOGUBOVAS (*baigia gerti*). Eime!

Vasilijus ir Grigorijus paduoda paltus

VASILIJUS (*paduoda Belogubovui du pirkinių ryšulėlius*). Va prašom paimti.

BELOGUBOVAS (*saldžiai*). Taigi žmonai. Myliu, ai.

Visi išeina. Įeina Dosuževas

IV scena

Žadovas ir Dosuževas

DOSUŽEVAS. „Ne pulkas varnų susirinko.“

ŽADOVAS. Teisybę sakot.

DOSUŽEVAS. Važiuojam į Marijos šilėlį.

ŽADOVAS. Man negalima.

DOSUŽEVAS. Kodėl gi? Šeima kliūva? Vaikus čiūčiuoti reikia?

ŽADOVAS. Vaikų čiūčiuoti nereikia, bet žmona laukia namie.

DOSUŽEVAS. Seniai su ja matėtės?

ŽADOVAS. Kaip seniai? Šiandien rytą.

DOSUŽEVAS. Na, tai neseniai. Maniau, kokios trys dienos kaip matėtės.

Žadovas žiūri į jį

Ko taip žiūrit! Žinau, ką galvojat apie mane. Galvojat, kad aš toks pat kaip tie frantai, kur išėjo; taigi klystat.

Asilai su liūto kailiu! Kailis tik baisus. Na, ir baugina žmones.

ŽADOVAS. Atvirai pasakius, aš niekaip nesusivokiu, kas jūs per žmogus.

DOSUŽEVAS. Ogi šit, matote, visų pirma, aš — linksmas žmogus, o antra — įžymus juristas. Jūs — mokytas žmogus, aš matau, aš irgiėjau mokslus. Stojau tarnauti su maža alga, kyšių imti negaliu — širdis neleidžia, o gyventi kaip nors reikia. Tad pasidariau protingą sprendimą: advokatauti ėmiau, pradėjau pirkliams ašaringus prašymus rašyti. Na, kad nevažiuojam, tai išgerkim. Vasilijau, degtinės!

Vasilijus išeina

ŽADOVAS. Aš negeriu.

DOSUŽEVAS. Kokiam krašte jūs gimėt? Na, niekis! Su manim galima. Tai šit, pradėjau ašaringus prašymus rašyti. Jūs juk nežinot, kas tai per žmonės! Aš jums tuoj papasakosiu.

Įeina Vasilijus

Įpilk dvi. Še už visą grafiną. (*Paduoda pinigų*)

ŽADOVAS. Ir iš manęs už arbatą. (*Paduoda*)

Vasilijus išeina

DOSUŽEVAS. Išgerkim!

ŽADOVAS. Prašom: dėl jūsų tikrai, o šiaip išties negeriu.

Susidaužia ir išgeria. Dosuževas įpila dar

DOSUŽEVAS. Parašytum barzdylai prašymą paprastai ir paimtum nebrangiai, tai jis ant tavęs raitas užsėstų. Familiarumas iš kažkur atsirastų: „Ei tu, rašeika! Še tau išgertuvėms.“ Pajutau aš jiems pyktį nenumalšinamą! Išgerkim! „Gersi mirsi, negersi mirsi, tai jau verčiau gerti mirt.“

Abu geria

Ėmiau rašyti pagal jų skonį. Pavyzdžiui: reikia pateikti vekselį skolos išieškojimui — viso rašto dešimt eilučių, o jam prirašai keturis lapus. Pradedu šitaip: „Būdamas

prislėgtas šeimos gausybės daugelio jos narių asmenyje." Ir varau su visais jų kalbėsenos gražumynais. Taip su-rašai, jog pirklys verkia, o visa šeima rauda klykia vie-nu isterijos priepuoliu. Pasityčioji iš jo ir nulupi krūvą pinigų, tada jis ir gerbia tave, ir žemai prieš tave lanks-tosi. Švelnumas — nors į ausį dėkis. Visos jų storos uoš-vės, visos bobulės nuotakas tau perša, turtingas, ne bet kokias. Žmogus, matai, labai geras, jiems prie širdies limpas! Išgerkim!

ŽADOVAS. Užteks!

DOSUŽEVAS. Į mano sveikatą!

ŽADOVAS. Nebent į jūsų sveikatą.

Abu geria

DOSUŽEVAS. Daug reikia turėti dvasinės jėgos, kad iš jų kyšių neimtum. Iš dorų valdininko patys intere-santai juokiasi, jie tokį žeminti nusistatę — šitai jiems neparanku. Akmeniu reikia būti! Ir dorovės vaikytis, tik-rai pasakius, nėra dėl ko. Lupk nuo jų kailinius, ir vis-kas. Gaila, negaliu. Aš tikrai imu iš jų pinigus už jų tamsumą ir — prageriu. Ech! ir reikėjo gi jums vesti! Iš-gerkim. Kuo jūs vardu?

ŽADOVAS. Vasilijus.

DOSUŽEVAS. Bendravardis. Išgerkim, Vasia!

Abu geria

Aš matau, tu geras žmogus.

ŽADOVAS. Koks gi aš žmogus? Aš — kūdikis, apie gyvenimą nieko neišmanau. Visa tai nauja man, ką iš jūsų girdžiu. Sunku man! Nežinau, ar ištersiu! Aplink visur ištvirtimas, jėgų mažai! Ir kam tad mus mokė!

DOSUŽEVAS. Gerk, lengviau bus.

ŽADOVAS. Ne, ne! (*Nuleidžia galvą ant rankų*)

DOSUŽEVAS. Tai tu nevažiuoji su manim?

ŽADOVAS. Nevažiuoju. Kam jūs mane girdėte? Ką jūs su manim padarėte!

DOSUŽEVAS. Na, lik sveikas. Ateity būkim pažįsta-mi! Įkaušai, brolau! (*Spaudžia ranką Žadovui*) Vasilijau, manto! (*Užsivelka paltą*) Tu manęs per daug nesmerk! Aš — žuvęs žmogus. Pasistenk būti geresnis už mane, jei

gali. (*Eina durų link ir grįžta*) Beje! Štai tau dar mano patarimas. Galbūt, laimingai su manim pradėjęs, tu imsi girtauti, tai vyno negerk, o gerk degtinę. Vynas ne mūsų kišenei, o degtinė, brole, visų geriausia: ir sielvartą pamiršti, ir pigu! A d i e u! ¹ (*Išeina*)

ŽADOVAS. Ne! Gerti negerai! Nėmaž ne lengviau — dar sunkiau. (*Susimąsto*)

Vasilijus palieptas iš kito kambario paleidžia mašiną.
Mašina groja „Skalelę“. Žadovas dainuoja

„Beržo skalele, spingsulėle...“

VASILIJUS. Atsiprašau, pons. Negeražu, pons! Į nieką nepanašu, pons.

Žadovas mašinaliai užsivelka paltą ir išeina

KETVIRTASIS VEIKSMAS

VEIKĖJAI

VASILIJUS NIKOLAJIČIUS ŽADOVAS

POLINA, jo žmona

JULINKA, Belogubovo žmona

FELISATA GERASIMOVNA KUKUŠKINA

Scena vaizduoja labai varganą kambarį. Dešinėje langas, prie lango stalas, kairėje veidrodis

I s c e n a

POLINA (*viena, žiūri pro langą*). Kaip nuobodu, tiesiog nors mirk! (*Dainuoja*) „Tu saulyte mano, mano motušėle, pagailėki, balandėle, savo kūdikėlio.“ (*Juokiasi*) Kokia daina į galvą atėjo! (*Vėl susimąsto*) Iš nuobodulio, rodos, kiaurai žemę prasmegtum. Gal kortomis paburti? O ką, išties pabursiu. Šitai galima, galima. Ko ko, o šito gero pas mus ne badas. (*Išsiima iš stalčiaus kortas*)

¹ Sudieu (*pranc.*).

O taip norisi pakalbėti su kuo nors. Kad bent ateitų kas, tai smagu būtų, tuoj pragiedrėčiau. O šiaip — į ką gi čia panašu! Sėdėk ir sėdėk viena, viena ir viena... Jau pakalbėti tai mėgstu, nėr ko ir sakyti. Pas mamytę, būdavo, vos rytas išaušta, mes tik tratam, tratam ir nepamatom, kaip laikas praeina. Gal pas seserį nubėgti? Bet jau vėlu. Et, kvaila aš, nesusipratau anksčiau. (*Dainuoja*) „Tu saulyte mano, mano motušėle.“ Ak, o burti ir pamiršau. Ką čia man sau burti? A, gerai, bursiu, ar turėslu naują skrybėlaitę. (*Dėsto kortas*) Turėsiu, turėsiu... turėsiu, turėsiu. (*Ploja delnais, susimąsto, paskui uždainuoja*) „Tu saulyte mano, mano motušėle, pagailėki, balandėle, savo kūdikėlio.“

Įeina Julinka

II scena

Polina ir Julinka

POLINA. Sveika gyva, sveika!

Jos bučiuojasi

Kaip gerai, kad tu atėjai! Nusiimk skrybėlaitę!

JULINKA. Ne, aš pas tave tik minutėlę.

POLINA. Ach, kaip tu gražiai apsirengusi, sesute!

JULINKA. Taip, aš dabar perkuosi visa, ko tik yra geresnio ir naujo iš užsienio.

POLINA. Laiminga tu, Julinka.

JULINKA. Taip, aš galiu apie save pasakyti, kad esu laiminga. O tu, Polinka, kaip tu gyveni? Baisu. Dabar visiškai nebe toks tonas. Dabar visuotinai priimta gyventi prabangoje.

POLINA. Ką gi man daryti? Argi aš kalta?

JULINKA. O mes vakar parke buvom. Kad linksma buvo — stebuklingai! Kažkoks pirklys iškėlė mums vaikienę, vaišino šampanu, vaisiais visokiais.

POLINA. O aš sėdžiu ir sėdžiu namie viena, mirštu iš nuobodulio.

JULINKA. Taigi, Polina, dabar aš esu visai nebe ta. Kad tu žinotum, kaip pinigai ir geras gyvenimas sutaurina žmogų. Namuose aš dabar visiškai nieko nebedirbu, dirbti man — per žema. Man dabar viskas niekai, išskyrus tualetą. O tu! Tu! Tai baisu! Ką gi tavo vyras daro, sakyk, meldžiamoji?

POLINA. Jis manęs nė pas jus neleidžia, vis liepia sėdėti namie ir dirbti.

JULINKA. Kaip tai kvaila! Dedasi protingu žmogui, o nežino, koks dabar tonas. Jis turi žinoti, kad žmogus sutvertas visuomenei.

POLINA. Kaip tu sakai?

JULINKA. Žmogus sutvertas visuomenei. Kas gi to nežino! Dabar tą visi iki vieno žino.

POLINA. Gerai, aš jam tą pasakysiu.

JULINKA. Gal tu su juo vaidytis pamėgintum?

POLINA. Mėginau, bet kas iš to. Jis visada lieka tei-
sus, o aš — kalta.

JULINKA. Bet jis myli tave?

POLINA. Labai myli.

JULINKA. O tu jį?

POLINA. Ir aš myliu.

JULINKA. Na, tai tu pati kalta, mieloji. Geruoju nieko iš vyrų negausi. Tu prie jo meilini — šit jis ir sėdi, rankas susidėjęs, nei apie save, nei apie tave negalvoja.

POLINA. Jis daug dirba.

JULINKA. O kas naudos iš to jo darbo? Šit mano vyras ir dirba nedaug, ir pažiūrėk, kaip mes gyvenam. Reikia tiesą sakyti, Onisimas Panfilyčius labai geras namams, tikras šeimininkas. Ir ko tik mes neturim, kad tu matytum. Ir per kokį trumpą laiką! Iš kur jis ir ima! O taviškis? Kas tai? Juk žiūrėti gėda, kaip jūs gyvenat.

POLINA. Jis vis kalba: sėdėk, darbą dirbk, nepavydėk kitiems; prieis laikas — ir mes gerai gyvensim.

JULINKA. Taigi, o kada tai bus? Pasensi, kol sulauksi. Kuriam galui tada smagumai! Kas gali taip ilgai laukti.

POLINA. Tai ką man daryti?

JULINKA. Jis tiesiog tironas. Ką su juo daug šnekėti! Pasakyk, kad tu jo nemyli — ir baigtas kriukis! Ar

ba dar geriau: pasakyk jam, kad tau atsipyko toks gyvenimas, kad nebenori su juo gyventi ir išsikraustai pas mamytę, ir kad jis nė akysse tau nesirodytų. O aš mamytę įspėsiu.

POLINA. Gerai, gerai! Aš tatai atpilsiu kuo geriausiai.

JULINKA. Tik ar sugebėsi?

POLINA. Dar ko! Aš kokią nori sceną suvaidinsiu, ne prasčiau už bet kurią artistę. Visų pirma, mus gi namuose prie to pratino iš pat mažens, o dabar vis sėdžiu viena, darbą dirbti nuobodu, tai aš vis pati su savimi kalbuosi. Taip įgudau, kad baisus daiktas! Tiktai gaila bus jo truputį.

JULINKA. O tu negailėk! O aš tau, Polina, skrybėlaitę atvežiau. (*Išima iš kartono dėžutės*)

POLINA. O, kokia graži! Ačiū, sesyte, širdyte! (*Bučiuoja seserį*)

JULINKA. Juk tavo senoji jau nebegraži.

POLINA. Kerėpla baisiausia! Bjauru ir gatvėj rodytis. O, dabar vyrą paerzinsiu. Va, sakysiu, mano mielas, svetimi žmonės nupirko, o tu nesusipranti.

JULINKA. Ką gi daugiau daryti, Polinka, mes kolei kas palaikysim tave kiek galėdami. Tik tu susimildama neklausyk savo vyro. Įkalk jam gerai į galvą, kad jo nemylėsi veltui. Tu, kvailiuke, suprask: už ką gi veltui mylėti juos, tuos vyrus? Tai itin keista! Aprūpink mane viskuo, sakyk, kad aš galėčiau puikuotis žmonėse, tai aš ir mylėsiu tave. Jis dėl savo kaprizų nenori tavo laimės, o tu tyli. Jeigu tik jis paprašytų dėdę, tas tuoj pasuktų jam tokią pat pelningą vietą kaip mano vyro.

POLINA. Jau dabar aš jam nebeduosiu ramybės.

JULINKA. Tu tik įsivaizduok: tu tokia gražuolytė, jeigu tave dar skoningai aprengtų ir pasodintų teatre... prie šviesų... visi vyrai į tave atgręžtų lornetus.

POLINA. Nebekalbėk, sesyte, aš imsiu verkti.

JULINKA. Še tau pinigų (*išima iš piniginės*); kai tau ko prireiks, galėsi ir be vyro nusipirkti. Mes dabar turim, tai galim ir kitiems padėti.

POLINA. Dėkui, sesyte! Tik jis turbūt supyks dėl to.

JULINKA. Didelis daiktas! Ko jo žiūrėti! Iš giminių, ne iš svetimų. Tai ką, ar alkana sėdėsi iš jo malonės! Sudieu, Polina.

POLINA. Sudieu, sesyte. (*Išlydi ją*)

Julinka išeina

III scena

POLINA. Kokia ta mūsų Julinka gudri! O aš tai visai kvaila, visai! (*Pamačiusi kartono dėžutę*) Nauja skrybėlaitė! Nauja skrybėlaitė! (*Ploja delnais*) Aš dabar visą savaitę būsiu linksma, jeigu vyras nesugadins nuotakos. (*Dainuoja*) „Tu saulyte mano, mano motušėle...“

Kukuškina įeina

IV scena

Polina ir Kukuškina

KUKUŠKINA. Tau vis dainelės galvoj.

POLINA. Laba diena, mamytė! Iš nuobodulio.

KUKUŠKINA. Aš nė užeit pas tave nenorėjau.

POLINA. Kodėl gi, mamytė?

KUKUŠKINA. Bjauru man, gerbiamoji, bjauru lankytis pas jus. Šiaip tik pro šalį ėjau, tai užėjau. Elgetystė, skurdas... fu... žiūrėt negaliu. Pas mane tvarka, pas mane švara, o čia — kas tokio! Kaimo lūšna! Bjaurastis!

POLINA. Bet aš kuo gi kalta?

KUKUŠKINA. Ir gyvena juk tokie nenaudėliai pasaulyje! Kita vertus, ko iš jo ir norėti: aš niekad iš jo nieko doro ir nelaukiau. Betgi tu ko tyli, gerbiamoji? Ar aš tau nesakiau, ar nekalbėjau: neatleisk vadžių vyrui, krimsk ir krimsk jį be atvangos dieną naktį — duok ir duok pinigų, imk iš kur nori, o duok. Man, sakyk, tai tam reikia, tai tam. Mamytė mano, sakyk, delikati ponias, reikia ją padoriai priimti. Sakys: neturiu pinigų. O kas man darbo, tu sakyk. Nors vogti eik, o man duok. Kam

ėmei mane? Mokėjai žmoną vesti, mokėk ir užlaikyti žmoniskai. Jeigu jam šitaip nuo ryto iki vakaro paūši galvą, tai, žiūrėk, ir ateis į protą. Kad taip aš tavo vietoj, tai nė kalbos kitokios neturėčiau.

POLINA. Ką gi daryti, mamyte, kad mano charakteryje nė kokio aštrumo nėra.

KUKUŠKINA. Ne, tu verčiau sakytum, kad tavo charakteryje paikiojimų per daug, lepinimų. O ar tu žinai, kad tie jūsų lepinimai vyrus gadina? Tau tik pasimylavimai galvoj, tik ant kaklo jam kabinėtis. Apsidžiaugei, jog ištekJai, vyrą gavai. Besarmatė! O apie gyvenimą pagalvoti tai nėr. Į ką tu ir atsigimei tokia! Mūsų giminėje visos iki vienai šaltos prie vyriško, galvoja vis daugiausia apie drabužius, kaip apsirengti padoriau, prieš kitas sublizgėti. Kodėl vyro nepamaloninti, galima, tik reikia, kad žinotų, už ką. Va Julinka: kai vyras jai ką nors parveža iš miesto, tai tik puola jam ant kaklo, tik prisispaudžia, jog nė neatluptum. Užtat jis ir veža jai dovanas vos ne kas dieną. O jei neparveža, tai tik papučia lūpas ir nekalba dvi dienas. Kabinėsies jiems ant kaklo — kurgi, jiems to ir tereikia. Gėdą turėtum!

POLINA. Aš matau, kad esu kvaila; jis pamyluoja mane — man ir smagu.

KUKUŠKINA. Na palaukš, suimsim į nagą mudvi abi — jis gal pasiduos kaip nors. Svarbiausia — nelepinti ir neklausyti jo kvailysčių; jis savo — tu savo varyk; ginčykis iki nualpimo, bet nenusileisk. Jiems nusileisi, tai ir pavalkus užmaus, ir į vežėčias pasikinkys. Tik išdidumą, išdidumą tą jam reikia išdulkinti. O kaip jis galvoja, ar tu žinai?

POLINA. Kur aš žinosiu.

KUKUŠKINA. Yra, matai, tokia pusgalviška filosofija, aš neseniai girdėjau vienuose namuose, dabar ji atėjo į madą. Jie įsikalė galvon, kad jie, ar girdi, esą gudriausi pasaulyje, o visi kiti esą mulkliai ir kyšininkai. Kokia kvailybė nedovanotina! Mes, sako, nenorim kyšių imti, norim gyventi vien iš algos. Duok jiems valią, tai gyvenimo nebebus! Už ko tada dukteris beleisti? Juk šitaip, kad kokioj, ir žmonių padermė išsibaigs. — Kyšiai! Kas tai per žodis kyšiai? Patys jį prasimanė, kad turėtų

kuo akis badyti geriems žmonėms. Ne kyšiai, o dėkingumas! O nuo dėkingumo atsisakyti nevalia, žmogų įžeistum. Jei esi viengungis, apie tave ir kalbėti nėra ko, paikiok sau sveikas. Prašom, gali nė algos neimti, jei taip nori. O jeigu paėmei žmoną, tai mokėk su ja ir gyventi, nesuvedžiok jos tėvų. Kam tokie drasko širdį tėvams? Kitas pusprotis, žiūrėk, paima išauklėtą panelę, kuri iš mažens supranta gyvenimą ir kurią tėvai, negailėdami nieko, auklėja visai ne tokiais pagrindais, net stengiasi kaip galėdami atitolinti nuo tokių kvailių kalbų,— paima ir uždaro ją lūšnoje! Ką, gal jiems išauklėtas panelės norisi skalbėjomis paversti? Šitaip visas pasaulis apsivers aukštytyn kojom. Jau jei taip nori, tai tegu veda sau kokias iškrikėles, kurioms vis viena, ar poniomis būti, ar virėjomis, kurios iš meilės įmanytų pačios ir sijonus skalbtis, ir per dumblynę į turgų maknoti. O juk yra tokių moterų, supratimo neturinčių.

POLINA. Jis turbūt ir iš manęs tokią nori padaryti.

KUKUŠKINA. Ko reikalinga moteriai... išmoksintai, kuri mato ir supranta visą gyvenimą kaip savo penkis pirštus? Jie to nesupranta. Moteriai reikalinga, kad ji būtų visada gražiai aprengta, kad turėtų tarnaitę, o svarbiausia — reikalinga ramybė, kad galėtų būti toli nuo visko, pagal savo taurumą, į jokias ūkines smulkmenas nesimaišytų. Mano Julinka taip ir daro; ji tikrai nuo visko toli, rūpinasi tik savimi, niekuo daugiau. Ji miega ilgai; vyras rytą turi pasirūpinti valgiais ir griežtai viskuo; paskui tarnaitė jį pagirdo arbata, ir jis išvažiuoja į staigon. Pagaliau ji atsikelia; arbata, kava, viskas jai jau paruošta, ji valgo, išsipuošia kuo puikiausiais ir sėda su knyga prie lango laukti vyro. Vakare apsivelka pačius gražiuosius drabužius ir važiuoja į teatrą arba į svečius. Štai gyvenimas! Štai tvarka! Štai kaip turi užsilaikyti ponis! Kas begali būti kilniau, delikačiau, poniškiau?... Šitaip tai man patinka.

POLINA. Ach, kokia tai palaima! Kad bent savaitėlę gavus taip pagyventi.

KUKUŠKINA. Taigi, sulauksi su tokiu vyru, bus ne niekis!

POLINA. Jau tik jūs jį gerai suimkit, mamytel! O man tiesiog pavydas kyla. Julinka, kada tik atvažiuoja, vis su nauja ir nauja suknele, o aš vis su ta pačia ir ta pačia. Va jis pareina. (*Eina prie durų*)

Žadovas įeina su portfelium. Juodu bučiuojasi

V s c e n a

Tos pačios ir Žadovas

ŽADOVAS. Laba diena, Felisata Gerasimovna! (*Sėdasi*) Oi, kaip pavargau!

Polina sėdasi greta motinos

Nusidirbau visiškai, atilsio jokio nebeturiu. Iš ryto įstaigoje, dieną pamokose, naktį prie bylų sėdžiu: į namus imuosi, išrašus darau — gana padoriai moka. O tu, Polina, amžinai be darbo, amžinai sėdi rankas susidėjusi! Niekuomet nerandu tavęs prie darbo.

KUKUŠKINAS. Jos mano ne taip išauklėtos, prie darbo nepratintos.

ŽADOVAS. Labai blogai. Kai iš mažumės nepratintos, paskiau sunku priprasti. O priprasti reikės.

KUKUŠKINA. Nėra jai reikalo pratintis. Aš jas ne kambarinėmis būti auginau, o ištėkėti už kilnių žmonių.

ŽADOVAS. Mudu esame skirtingų nuomonių, Felisata Gerasimovna. Aš noriu, kad Polina klausytų manęs.

KUKUŠKINA. Atseit jūs norit iš jos padaryti darbininę. Tad reikėjo tokios ir paieškoti sau į porą. O mes — atsiprašau, mes žmonės visai kitokio nusistatymo, mūsų kilnumas įgimtas.

ŽADOVAS. Koks čia kilnumas, tai tuščios pagyrūnų kalbos! O mums išties tai svetima.

KUKUŠKINA. Jūsų kai pasiklausai, tai ausys leipsta. Bet va ką reikia pasakyti: jei būčiau žinojusi, kad jai, vargšei nelaimingai, teks šitokia elgetos dalia,— niekaip gyvai nebūčiau leidusi už jūsų.

ŽADOVAS. Jūs jai, meldžiamoji, nekalkit į galvą, kad ji nelaiminga moteris; aš prašau jus. Juk ji, kad kokioj, ir iš tikrųjų pamanyt, jog yra nelaiminga.

KUKUŠKINA. Tai gal ji laiminga? Aišku, jos būklė prastų prasčiausia. Kita jos vietoj aš nežinau ką padarytų.

Polina verkia

ŽADOVAS. Polina, liaukis paikioti, pagailėk manęs!

POLINA. Tau — vis paikioti. Matyt, nemėgsti, kai tau teisybę kalba.

ŽADOVAS. Kokią teisybę?

POLINA. Aišku, teisybę; mamytė negi meluos.

ŽADOVAS. Mudu pasikalbėsime apie tai vieni.

POLINA. Nėr apie ką kalbėti. (*Nusigręžia*)

KUKUŠKINA. Žinoma.

ŽADOVAS. O nelaimė!

Kukuškina ir Polina nekreipia į jį dėmesio ir kalbasi patydom. Žadovas išsiima iš portfelio popierius, išdėsto juos ant stalo ir per sekantį pokalbį žvilgčioja į juos

KUKUŠKINA (*balsu*). Įsivaizduok, Polina, aš buvau pas Belogubovą, jis nupirko žmonai aksominę suknią.

POLINA (*pro ašaras*). Aksominė! Kokios spalvos?

KUKUŠKINA. Vyšninė.

POLINA (*verkia*). Ai dieve mano, įsivaizduoju, kaip jai pritinka.

KUKUŠKINA. Nuostabiai! Tik pamanyk, koks išdai gininkas tasai Belogubovas! Kad prijuokino, kad prijuokino! Štai, mamyte, aš, sako, skundžiu savo žmoną: nupirkau jai aksominę suknią, tai ji mane taip bučiavo, kad net įkando skaudžiai. Va kur gyvenimas! Va kur meilė! Ne taip kaip kitų.

ŽADOVAS. Nebegaliu tverti! (*Atsistoja*)

KUKUŠKINA (*atsistoja*). Leiskite paklausti, gerbiama-sis pone, už ką jinai kenčia? Duokit man atsakymą.

ŽADOVAS. Ji jau išėjo iš jūsų globos ir dabar yra mano globoje, ir todėl palikite man rūpintis jos gyvenimu. Patikėkite, bus geriau.

KUKUŠKINA. Bet aš motina, gerbiamasis pone.

ŽADOVAS. O aš vyras.

KUKUŠKINA. Taigi mes ir matom, koks jūs vyras! Niekados vyro meilė negali susilyginti su tėvų meile.

ŽADOVAS. O tai bent tėvai!

KUKUŠKINA. Nors ir kokie būtų, vis tiek ne jums lygūs. Mes, gerbiamasis pone, štai kokie tėvai: mudu su vyru kapeikomis rinkome pinigus, kad turėtume kuo išauklėti dukteris, kad ištektume atiduoti jas į pensioną. Kam tatai, kaip jūs manote? Ogi tam, kad jos turėtų dailias manieras, kad nematytų aplink save skurdo, nematytų žemų dalykų, kad užaugtų lengvai ir iš pat vaikystės priprastų prie gero gyvenimo, prie kilnių kalbų ir poelgių.

ŽADOVAS. Dėkui. Štai aš beveik jau metai stengiuosi išdulkinti iš jos galvos jūsų auklėjimo vaisius ir nieko negaliu padaryti. Rodos, pusę gyvenimo atiduočiau, kad tik ji pamirštų jūsų auklėjimą.

KUKUŠKINA. Tai argi tokiam gyvenimui aš ją ruošiau! Aš verčiau ranką nukirsti duočiau, negu matyčiau dukterį tokioje būklėje: skurde, kankynėse, elgetos dalioj.

ŽADOVAS. Liaukitės su savo gailestavimais, labai prašau.

KUKUŠKINA. Argi taip jos pas mane gyveno? Pas mane tvarka, pas mane švara. Ištekčiai mano mažiausi, o vis vien jos gyveno kaip hercogaitės, niekur piršto nepridedamos; pro kur į virtuvę įeiti, nežinojo, nežinojo, iš ko verdama kopūstienė; visas jų užsiėmimas buvo, kaip ir tinka panelėms,— šnekėtis apie jausmus ir apie kilniausius daiktus.

ŽADOVAS (*rodydamas į žmoną*). Taip, tokio gilaus sugedimo kaip jūsų šeimoj aš nebuvaу nė matęs.

KUKUŠKINA. Argi tokie žmonės kaip jūs gali įvertinti kilnų išauklėjimą! Pati kalta, kam paskubėjau! Jeigu ji būtų ištekėjusi už žmogaus jausmingo ir apsišvietusio, tasai nežinotų nė kaip man dėkoti už mano auklėjimą. Ir duktė būtų laiminga, nes padorūs vyrai neverčia savo žmonių dirbti, tam jie turi tarnaites, o žmona tiktai...

ŽADOVAS (*greitai*). Tiktai kam?

KUKUŠKINA. Kaip tai kam? Kas gi to nežino? Aišku, kam... puošti kuo gražiausiai, grožėtis, vežiotis į pažmones, teikti jai visus malonumus, tenkinti kiekvieną jos užgaidą kaip įstatymą... dievinti.

ŽADOVAS. Gėdą turėtumėt! Moteris, tiek amžiaus pragyvenusi, senatvės susilaukusi, dukteris užauginusi ir jas auklėjusi, o nežinote, kam vyrui žmona. Kaip jums ne gėda! Žmona ne žaislas, o padėjėja vyrui. Jūs bloga motina!

KUKUŠKINA. Taip, žinau, jūs labai mielai iš žmonos virėją padarytumėt. Bejausmis jūs žmogus!

ŽADOVAS. Gana taukšti!

POLINA. Mamyte, nesakykit jam nieko.

KUKUŠKINA. Ne, sakysiu. Ką čia sugalvojai, kad tu rėčiau nieko nesakyti?

ŽADOVAS. Liaukitės. Aš jūsų daugiau neklausysiu ir žmonai neleisiu. Jums į senatvę tik nesąmonės galvoj.

KUKUŠKINA. Kas per kalba, kas per kalba, a?

ŽADOVAS. Kitos kalbos nė būti negali tarp manęs ir jūsų. Palikit mus ramybėje, prašau labai. Aš myliu Poliną ir privalau ją saugoti. Jūsų kalbos žalingos jai ir nedoros.

KUKUŠKINA. Na tiktai nesikarščiuokit per daug, gerbiamasis pone!

ŽADOVAS. Jūs visiškai nieko neišmanot!

KUKUŠKINA (*su įniršiu*). Neišmanau? Ne, aš labai gerai išmanau. Esu mačiusi pavyzdžių tiek ir tiek, kaip moterys žūsta nuo skurdo. Skurdas privaro ligi visko. Kita plūkiasi, plūkiasi, na ir išsiplūkia iš kelio. Nė kaltinti negalima.

ŽADOVAS. Ką! Kaip jūs drįstate kalbėti prie dukters šitokius dalykus! Baikit savo vizitą... tučtuojau, tučtuojau.

KUKUŠKINA. Kai namuose šalta ir valgyt nėra ko, ir dar vyras tinginys, norom nenorom imsi ieškoti priemonių...

ŽADOVAS. Palikit mus, geruoju prašau. Jūs mane išvesit iš kantrybės.

KUKUŠKINA. Tai jau išeisiu, žinoma, išeisiu ir kojos daugiau nekelsiu pas jus. (*Polinai*) Va koks tavo vyras! Tai bėda! Tai nelaimė!

POLINA. Sudieu, mamyte. (*Verkia*)

KUKUŠKINA. Raudok, raudok, nelaimingoji auka, apverk savo likimą! Raudok ligi grabo! Ir tu numirk ver-

čiau, nelaimingoji, kad man širdies nebegeltų. Lengviau man bus. (Žadovui) Triumfuokite! Jūs savo darbą padarėte: apgavote, apsimetėte mylįs, suvedžiojote kalbomis ir paskui pražudėte. Jūs to tik ir siekėte, dabar aš perpratau jus. (Išeina)

Polina išlydi motiną

ŽADOVAS. Reikės su Polina griežčiau pasikalbėti. Šiaip jai gali visai galvą sumaišyti.

Polina grįžta

VI scena

Žadovas ir Polina (ji sėdasi prie lango pasipūtusi)

ŽADOVAS (*išsidėstęs popierius, sėdasi prie stalo*). Felisata Gerasimovna turbūt pas mus daugiau nebeateis, ir aš tuo labai patenkintas. Norėčiau, Polina, kad ir tu pas ją nevaikščiotum, taip pat ir pas Belogubovus.

POLINA. Ar neliepsite dėl jūsų ir visų giminių atsidėti?

ŽADOVAS. Ne dėl manęs, o dėl savęs. Jų visų tokios pat nežmoniškos pažiūros! Aš tave mokau gero, o jie tau galvoje daro jovalą.

POLINA. Per vėlu mane mokyti, aš jau išmokyta.

ŽADOVAS. Man būtų siaubas įsitikinti tuo, ką tu kalbi. Ne, turiu vilties, kad tu mane suprasi galų gale. Dabar aš turiu labai daug darbo; kai turėsiu mažiau, mudu imsime pamokų. Rytais dirbsi, o vakarais skaitysim. Tau daug, labai daug reikia perskaityti, tu juk nieko neskaičiusi.

POLINA. Kurgi ne, sėdėsiu mat aš su tavimi! Baisiai linksma! Žmogus sutvertas visuomenei.

ŽADOVAS. Ką?

POLINA. Žmogus sutvertas visuomenei.

ŽADOVAS. Iš kur tu tą ištraukei?

POLINA. Tu mane išties laikai už kvailę. Kas gi to nežino! Kiekvienas žino. Ką, gal, sakysi, tu mane iš gatvės paėmei?

ŽADOVAS. Bet juk visuomenei reikia pasiruošti, prasilavinti.

POLINA. Nieko to nereikia, tušti plepalai; reikia tik apsirengti pagal madą.

ŽADOVAS. Na, o mudu ir to negalim, vadinasi, ir šnekėti nėra ko. Nusitverk verčiau kokią nors darbą, ir aš imuosi dirbti. (*Ima plunksną*)

POLINA. Darbą nusitverk! Dar ko nesugalvosi! Užteks tau mane komanduoti. . . niūkti visaip ir šaipytis.

ŽADOVAS (*atsigręždamas*). Kas tai, Polina?

POLINA. O tas, kad aš noriu gyventi, kaip žmonės gyvena, o ne kaip elgetos. Atsipykto jau. Ir taip aš su tavimi pražudžiau savo jaunystę.

ŽADOVAS. Tai bent naujienos! Dar negirdėjau tokių.

POLINA. Negirdėjai, tai išgirk. Tu manei, jeigu aš tylėjau beveik metus, tai visada ir tylėsiu? Ne, atsiprašau! Bet ką čia daug kalbėti! Aš noriu gyventi, kaip Julinka gyvena, kaip visos kilnios damos gyvena. Pasačiau — kaip kirviu kirtau!

ŽADOVAS. Štai kaip! Tiktai leisk tave paklausti: o iš kur mes imsime lėšų taip gyventi?

POLINA. O kas man darbo! Kas myli, tas lėšų suras.

ŽADOVAS. Bet tu pasigailėk manęs, aš ir taip dirbu kaip jautis.

POLINA. Dirbi ar nedirbi — man visai ne galvoj. Ne vargo vargti už tavęsėjau, ne kad mane kankintum.

ŽADOVAS. Jūs mane šiandien visai nukamavot. Nutilk, dėl dievo meilės.

POLINA. Nutilsiu, kaipgi, lauk! Per tave visi juokiasi iš manęs. Kiek aš turėjau gėdos! Sesutė jau pasigailėjo. Šiandien atvažiavo: „Tu, sako, sarmatą darai mums, visai mūsų šeimai: kaip apsirengus tu vaikštai!“ Ir tau ne gėda dėl to? O dar tikinai, kad myli. Už savus pinigus sesutė nupirko ir atvežė man skrybėlaitę.

ŽADOVAS (*atsistoja*). Skrybėlaitę?

POLINA. Taip, štai ji. Pažiūrėk, še. Ar negraži?

ŽADOVAS (*griežtai*). Nešk tuojau ir grąžink.

POLINA. Grąžinti?

ŽADOVAS. Taip, tuojau, tuojau išnešk! Ir žiūrėk, kad nieko daugiau iš jų neimtum.

POLINA. Na, jau šito tai nebus, galite būti ramus.

ŽADOVAS. Tai aš ją išmesiu pro langą.

POLINA. A! Tai tu šitaip pradedi? Gerai, mano mielas, aš išnešiu.

ŽADOVAS. Ir išnešk.

POLINA (*su ašaromis*). Išnešiu, išnešiu. (*Užsideda skrybėlaitę, mantiliją, ima skėti*) Sudieui!

ŽADOVAS. Sudieui!

POLINA. Atsisveikinkim gražiuoju; jau jūs manęs nebepamatysite.

ŽADOVAS. Ką čia dar tauški?

POLINA. Aš pas mamytę išeisiu, ten ir liksiu; tu nė nesilankyk pas mus.

ŽADOVAS. Kokias kvailybes tu kalbi, Polina!

POLINA. Ne, aš jau seniai apsigalvojau. (*Braižo skėčių grindyse*) Kas mano per gyvenimas? Viena kankynė, ir jokio džiaugsmo!

ŽADOVAS. Ar ne nuodėmė tau taip kalbėti? Nejau taip ir nematei su manimi jokio džiaugsmo?

POLINA. Tai džiaugsmas! Jei turtingas būtum — kitas dalykas, o dabar — skurdą kęsti. Kas per džiaugsmas! Šit anądien parėjai girtas; dar, kad kokioj, mušti mane pradėsi.

ŽADOVAS. O dieve mano! Ką tu kalbi? Vieną vienintelį kartą parėjau įsmagęs... Ir kas gi iš jaunų vyrų nebūna girtas?

POLINA. Žinoma, iki ko privaro skurdas. Man mamytė pasakojo. Tu, matyt, imsi gerti, o su tavim ir aš pražūsiu.

ŽADOVAS. Vis kažkokie niekai tau į galvą lenda!

POLINA. O ko man gero laukti, ką? Aš jau ir kortas dėjau, būriau savo likimą, ir žiniuonę klausiau: išeina — pati nelaimingiausia mano dalia.

ŽADOVAS (*griebiasi už galvos*). Kortomis buria! Pas žiniuonę vaikšto!

POLINA. Tu, žinoma, sakysi, kad kortos — niekai! Ne jau, meldžiamasis, niekaip gyvai nepatikėsiu! Kortos niekuomet nemeluoja. Teisybę, visuomet teisybę pasako. Ko net ir nepagalvoja žmogus, ir tai kortos tuoj parodo. Tu juk niekuo netiki, tau viskas niekų pasakos; užtat mes ir laimės neturim.

ŽADOVAS (*meiliai*). Polina! (*Prieina prie jos*)

POLINA (*atsitraukdama*). Būkit malonus, atstokit.

ŽADOVAS. Ne, tu nemyli manęs.

POLINA. O už ką tave mylėti, a? Labai čia reikalinga — veltui mylėti!

ŽADOVAS (*karštai*). Kaip veltui? Kaip veltui? Už meilę aš tau atsilyginu meile. Juk tu mano žmona! Argi užmiršai? Tu privalai su manimi dalintis ir sielvartais, ir džiaugsmais... net jei aš būčiau paskutinis skurdžius.

POLINA (*sėdasi ant kėdės ir, atmetusi galvą, kvatoja*). Cha cha cha cha!

ŽADOVAS. Tai bjauru galų gale! Tai nedora!

POLINA (*greit atsistoja*). Aš nesuprantu, kas jums per noras gyventi su nedora moterimi. Sudieu!

ŽADOVAS. Dievai nematę, sudieu! Jeigu tu gali taip abejingai mesti vyrą, tai — sudieu! (*Sėdasi prie stalo ir pasiremia rankom galvą*)

POLINA. O kas tokio! Žuvis ieško kur giliau, žmogus — kur geriau.

ŽADOVAS. Na, sudieu, sudieu!

POLINA (*priešais veidrodį*). Va čia skrybėlaitė tai skrybėlaitė, neprisidėsi prie mano. (*Dainuoja*) „Tu saulyte mano, mano motušėle...“ Su šita ir gatve pereiti galima, vis dėlto kas nors pasižiūrės, sakys: „Ach, kokia graži!“ Sudieu! (*Padaro reveransą ir išeina*)

VII scena

ŽADOVAS (*vienas*). O, koks netikęs mano charakteris! Su žmona — ir tai nemokėjau sugyventi! Ką gi man daryti dabar? Viešpatie dieve mano! Aš iš proto išeisiu. Be jos man nėra prasmės pasaulyje gyventi. Kaip čia atsitiko, tiesiog pats nesuprantu. Kaip galėjau ją paleisti nuo savęs? Ką ji veiks pas motiną! Ten ji suges galutinai. Marja! Marja!

Marja už scenos: „Ko ponui?“

Vykis tuojau ponią, sakyk, kad man reikia su ja pasikalbėti. Greičiau, greičiau! Kas iš tikrųjų, Marja, kokia tu nerangi! Greičiau, greičiau, bėk tiktai!

Marja už scenos: „Tuoju!“

O kas, jeigu ji nepanorės grįžti?! Ir gerai padarys. Ji turi teisę pilniausiai. Kuo ji kalta, kad aš neįstengiu jos padorai užlaikyti! Ji gražuolė. Jai tik aštuoniolika metų, jai gyventi norisi, norisi smagumų. O aš ją laikau viename kambaryje, visą dieną namie nebūnu. Niekio sau meilė! Tad ir gyvenk sau vienas! Puiku! Labai puiku!.. Vėl vienas kaip pirštas! Ar bereikia geriau. Ryta — įstaigon, po darbo eiti namo nėra prasmės — pasėdėsiu traktieriu iki vakaro, o vakare namo, vienas į šaltą patalą... ašarom apsipilsiu! Ir taip kiekvieną dieną. Labai gražu! (*Verkia*) Na ką gi! Nemokėjai gyventi su žmona — gyvenk vienas. Ne, reikia ryžtis ką nors daryti. Turiu arba išsiskirti su ja, arba... arba... gyventi... gyventi, kaip žmonės gyvena. Apie tai reikia pagalvoti. (*Susimąsto*) Išsiskirti? Bet argi pajėgčiau su ja išsiskirti? Kiek aš tepagyvenau su ja? Och, kokia kančia! Kokia kančia! Ne, jau geriau... užuot su malūnais kovojus! Ką aš kalbu! Kokios mintys lenda man į galvą!

Įeina Polina

VIII scena

Polina ir Žadovas

POLINA (*atsisėda nenusirengusi*). Ko jums reikia?

ŽADOVAS (*pribėga prie jos*). Parėjai, parėjai! Vėl parėjai!.. Argi ne gėda!.. Tu mane taip nuliūdina, taip nuliūdina, Polina, jog aš ir minčių nebesusigaudau. Visai sutrikau. (*Bučiuoja jai rankas*). Polina, brangioji!

POLINA. O tu su pasimeilinimais nemėgink prie manęs gretintis.

ŽADOVAS. Tu juk pajuokavai, Polina, a? Tu nepaliksi manęs?

POLINA. Ai, kaip įdomu gyventi su tavim, skurdo jungą vilkti!

ŽADOVAS. Tu žudai mane, Polina! Jei jau nemyli, tai bent pagailėtum. Tu gi žinai, kaip aš tave myliu.

POLINA. Taigi, kur ne! Šitaip žmonės ir myli.

ŽADOVAS. Kaip tad bemylėti? Kaip? Sakyk, aš viską darysiu, ką tik tu liepsi.

POLINA. Eik tuojau pas dėdę, susitarkyk su juo ir prašyk tokios pat vietos kaip Belogubovo, ir pinigų, beje, paprašyk tuo pat žygiu; paskui atiduosim, kai praturtėsime.

ŽADOVAS. Niekaip gyvai, niekaip gyvai! Nė nekalbėk.

POLINA. Tai kam gražinai mane? Pasijuokti iš manęs nori, ką? Užteks, aš dabar jau protingesnė. Sudieui! (*Stojasi*)

ŽADOVAS. Pala! Palūkėk, Polina! Duok man pakalbėti su tavim.

POLINA (*priešais veidrodį*). Apie ką kalbėti! Viskas jau kalbėta perkalbėta.

ŽADOVAS (*maldaujamai*). Ne, ne, Polina, ne viskas dar. Daug, daug dar man reikia tau pasakyti. Tu daug ko nežinai. O, kad taip galėčiau perduoti tau savo sielą, perduoti tą, apie ką mano šitiek galvota ir svajota,— koks aš būčiau laimingas! Pašnekėkim mudu, Polina, pašnekėkim. Tu tiktai — dėl dievo meilės — klausyk, tos vienos malonės prašau tave.

POLINA. Šnekėk.

ŽADOVAS (*karštai*). Klausyk, klausyk! (*Ima jai už rankos*) Visados, Polina, visais laikais buvo žmonių, yra ir dabar, kurie eina prieš pasenusius visuomenės įpročius ir sąlygas. Ne iš kaprizo, ne iš savivalės, ne; o todėl, kad gyvenimo principai, kuriuos jie žino, yra geresni, doresni už tuos, kurių laikosi visuomenė. Ir ne patys jie pramanė tuos principus: jie išgirdo juos iš ganytojų ir mokslininkų katedrų, išskaitė geriausiuose literatūros veikaluose, sukurtuose pas mus ir kitose šalyse. Jie auklėjosi pagal tuos principus ir nori juos įgyvendinti tikrovėje. Tatai nėra lengva, sutinku. Visuomenės ydos stip-

rios, tamsuolių dauguma galinga. Kova sunki, dažnai būna net pražūtinga; bet juo daugiau garbės išrinktiesiems: juos laimins būsimosios žmonių kartos; jeigu ne jie, melas, blogis, smurtas išaugtų tiek, jog saulės šviesą žmonėms užstotų. . .

POLINA (*žiūri į jį nustebusi*). Tu — pamišėlis, tikras pamišėlis! Ir dar nori, kad tavęs klausyčiau! Aš ir taip nedaug proto teturiu, o tavęs klausydama, ir to truputį neteksiu.

ŽADOVAS. Betgi tu tiktai klausyk manęs, Polina!

POLINA. Ne, jau aš geriau klausysiu protingų žmonių.

ŽADOVAS. Ko gi tu klausysi? Kas tie protingieji žmonės?

POLINA. Kas? Sesytė, Belogubovas.

ŽADOVAS. Ir tu sulyginai mane su Belogubovu!

POLINA. Sakysit, susimildami! O kas gi tu toks, kad nori didelę kupeta būti? Žinoma, Belogubovas geresnis už tave. Jį vertina vyresnybė, jis myli žmoną, yra puikus namų šeimininkas, savus arklius turi. . . O tu ką? Tik-tai girtis žinai. (*Mėgdžioja jį*) „Aš protingas, aš kilnus, visi kvailiai, visi kyšininkai!“

ŽADOVAS. Kas per tonas! Kas per manieros! Kaip tai žema!

POLINA. Vėl plūstis imi! Sudieu! (*Nori išeiti*)

ŽADOVAS (*laiko ją*). Palauk, palūkėk truputėlį.

POLINA. Leisk.

ŽADOVAS. Ne, palauk, palauk! Polinočka, mieloji, palūkėk. (*Stveria už drabužių*)

POLINA (*juokiasi*). Na, ko tu mane laikai rankomis! Jau jei norėsiu išeiti, taip neužlaikysi.

ŽADOVAS. Ką gi man daryti su tavimi? Ką daryti su tavimi, su savo miela Polina?

POLINA. Eik pas dėdę ir susitaikink.

ŽADOVAS. Pala, pala, duok pagalvoti.

POLINA. Pagalvok.

ŽADOVAS. Juk aš tave myliu, aš dėl tavęs įmanyčiau viską padaryti. . . Bet ko tu iš manęs reikalauji! . . Baisu! . . Ne, reikia pagalvoti. Taip, taip, taip, taip. . . pagalvoti reikia. . . reikia pagalvoti. . . Na, o jeigu aš neisiu pas dėdę, tu išeiš iš manęs?

POLINA. Išėisiu.

ŽADOVAS. Visai išėisi?

POLINA. Visai. Negi reiks kartoti dešimt sykių, atsi-bodo jau. Sudieul!

ŽADOVAS. Pala, pala! (*Sėdasi prie stalo, pasiremia rankomis galvą ir susimąsto*)

POLINA. Ligi kol man laukti reiks!

ŽADOVAS (*beveik su ašaromis*). O žinai ką, Polina? Juk gražu, kai graži žmona ir gražiai aprenpta?

POLINA (*jausmingai*). Labai gražu!

ŽADOVAS. Na taip, taip... (*Rėkte rėkia*) Taip, taip! (*Trypia kojom*) Ir gražu su ja pasivėžinti gražia karieta?

POLINA. Ai, kaip gražu!

ŽADOVAS. Juk jauną, gražią žmoną reikia mylėti, reikia ją popinti... (*Rėkia*) Taip, taip, taip, reikia ją puošti... (*Apsiraminęs*) Na ką gi, nieko, nieko... Tą lengva padaryti! (*Nusiminęs*) Sudieul, jaunystės svajonės manol! Sudieul, didžiosios pamokos! Sudieul, mano doras ateities gyvenime! Juk būsiu ir aš senis, turėsiu ir aš žilus plaukus, turėsiu ir vaikų...

POLINA. Ką tu? Ką tu?

ŽADOVAS. Ne, ne! Vaikus auklėsime griežtos dorovės principais. Tegul eina su savo laikais. Nėr ko jiems į tėvus žiūrėti.

POLINA. Liaukis gi tu!

ŽADOVAS. Duok man bent išsiverkti, juk jau paskutinį kartą gyvenime verkiu. (*Rauda*)

POLINA. Kas tau pasidarė?

ŽADOVAS. Nieko... nieko... lengva... lengva... viskas lengva pasaulyje. Tik reikia, kad nebeprimintų niekas! Tai bepigū padaryti! Tai aš padarysiu, padarysiu, šalinsiuos buvusių savo draugų, nuo jų slėpsiuos... nevaikščiosiu ten, kur kalbama apie sąžiningumą, apie pareigos šventumą... ištisą savaitę dirbsiu, o penktadienį susikviesiu šeštadieniui visokius tokius Belogubovus, ir girtuokliausiu už susivogtus pinigus kaip galvažudžiai... taip, taip... O paskui ir apsiprasi.

POLINA (*beveik verkdamą*). Tu kažką negera kalbi.

ŽADOVAS. Dainas dainuosim... Tu moki šią dainą? (*Dainuoja*)

Čiupk imk, nereik čia jokio proto,
Imk, ką pagriebia tik ranka,
Juk dešimt pirštų tam ir duota,
Kad čiuptų griebtų jie bet ką. . .

Graži ta dainelė?

POLINA. Kas su tavim darosi, aš jau ir nebesuprantu.

ŽADOVAS. Eime pas dėdytę prašyti pelningos vietos!
(Užsideda atsainiai skrybėlę ir ima žmoną už rankos)

A b u išeina

PENKTASIS VEIKSMAS

VEIKĖJAI

ARISTARCHAS VLADIMIRYČIUS VYŠNEVSKIS

ANA PAVLOVNA VYŠNEVSKAJA

AKIMAS AKIMYČIUS JUSOVAS

VASILIJUS NIKOLAJIČIUS ŽADOVAS

POLINA

ANTONAS

PASIUNTINUKAS

Kambarys kaip ir pirmajame veiksmė

I scena

Vyšnevskaja ir Antonas (*paduoda ant padėklo
laišką ir išeina*)

VYŠNEVSKAJA (*skaito*). „Gerbiamoji ponია, Ana Pavlovna! Atleiskite, jei mano laiškas jums nepatiks; jūsų poelgiai su manimi pateisina ir manuosius. Aš girdėjau, kad jūs juokiatės iš manęs ir rodote pašaliniams asmenims mano laiškus, rašytus įsimylėjusio ir su aistros polėkiu. Jūs negalite nežinoti mano padėties visuomenėje ir kiek mane kompromituoja toks jūsų elgesys. Aš ne

vaikigalis. Ir kokia teise jūs šitaip elgiatės su manimi? Mano meilinėms davė pagrindą jūsų elgesys, kuris, pati turite pripažinti, buvo ne be priekaišto. Ir nors man, kaip vyriškiui, leistina daugiau, bet juokingas būti aš nenoriu. O jūs iš manęs padarėte apkalbų objektą visame mieste. Jūs žinote, kaip aš žiūriu į Liubimovą, aš jau sakiau jums, jog tarp popierių, likusių po jo, radau kelis jūsų laiškus. Aš siūliau juos atsiimti iš manęs. Betrūko jums tik įveikti savo išdidumą ir sutikti su visuomenės nuomone, kad aš vienas iš gražiausių vyriškių ir labiau nei kiti naudojuosi sėkme damų tarpe. Jūs apsisprendėte elgtis su manimi niekinamai; tokiu atveju jūs turite man atleisti: aš ryžausi tuos laiškus perduoti jūsų vyrui." O čia tai prakilnu! Fu, koks purvas! Na, tiek to, reikėjo gi baigti kada nors. Aš ne iš tokių moterų, kad sutikčiau šaltu ištvirkavimu taisyti prasižengimą, padarytą dėl jausmų sąjūdžio. Nieko sau mūsų vyrai! Žmogus keturių dešimčių metų, turįs žmoną gražuolę, ima meilintis, kalbėti ir daryti kvailystes. Kas gali jį pateisinti? Aistra? Kur ten aistra! Jis, manau, aštuoniolikos metų jau prarado įsimylėjimo galią. Ne, labai paprastai: iki jo nuėjo visokie tauškalai apie mane, ir jis laiko mane prieinama moterimi. Ir šit jis be jokių ceremonijų ima rašyti man aistringus laiškus, pilnus banaliausių meilikavimų, be abejo, visai šaltai sugalvotų. Jis apvažinėja dešimtį salonų, pasakoja ten apie mane baisiausius daiktus, o po to atvažiuoja guosti manęs. Skelbiasi, kad jis pakilęs aukščiau šaltos bedvasės visuomenės su jos padorumo formomis ir taisyklėmis, kad niekina žmonių nuomonę, kad aistra jo akyse pateisina viską. Prisiekinėja meilę, kalba banalybes, stengdamasis, kad veidas turėtų aistros išraišką, išdarinėja kažkokias keistas, gižias šypsenas. Net nevargina savęs pasitangomis gerai vaidinti įsimylėjusį. Kam stengtis, gerai bus ir taip, kad tik forma būtų išlaikyta. Jei pasijuoki iš tokio žmogaus ar parodai jam panieką, kurios yra vertas, jis jau tariasi turįs teisę keršyti. Juokingumas jam baisesnis už purviniausią ydą. Ryšiais su moterimi jis girtųsi pats — tai jam būtų garbė; o jo laiškus parodyti — bėda, tatau jį kompromituoja. Jis pats jaučia, kad tie jo laišškai juokingi ir kvaili. Kuo tad jie laiko moteris, ku-

rioms rašo tokius laiškus? Šitaip neturėk tu man sąžinės! Ir štai jis dabar, kilnaus pasipiktinimo pagautas, daro man niekšybę ir tikriausiai mano esąs teisus. Betgi ne jis vienas, visi tokie... Na, tuo geriau, bent gausiu išsiaiškinti su vyru. Man net norisi to išsiaiškinimo. Jis pamatys, kad jei aš ir kalta prieš jį, tai jis dar kaltesnis prieš mane. Jis pražudė visą mano gyvenimą. Jis savo egoizmu išsekino mano širdį, atėmė iš manęs šeimos laimės galimybę; jis privertė mane verkti to, ko gražinti negalima,—mano jaunystės. Aš ją praleidau su juo banaliai, be jausmo, kada siela troško gyvenimo, meilės. Tuščiame, smulkmeniškame jo pažįstamų pasaulyuke, į kurį jis mane įtraukė, man išblėso visos gerosios dvasinės savybės, išvėso visi kilnesni polėkiai. Ir dar aš turiu kęsti sąžinės priekaištus dėl prasižengimo, kurio išvengti buvo ne mano jėgoms.

J u s o v a s įeina, regimai susijaudinęs

II s c e n a

V y š n e v s k a j a ir J u s o v a s

JUSOVAS (*nusilenkdamas*). Dar neparvažiavo ponas?
VYŠNEVSKAJA. Ne dar. Sėskitės.

Jusovas sėdasi

Jūs kažko sunerimęs?

JUSOVAS. Trūksta žodžių... burna žado netenka.

VYŠNEVSKAJA. Tai kas gi yra?

JUSOVAS (*linguoja galvą*). Žmogus — nelyginant... laivas jūroje... staiga laivas sudužo, ir nėra kas išgelbėti!..

VYŠNEVSKAJA. Nesuprantu jūsų.

JUSOVAS. Aš apie tai, kaip nepastovu viskas šiame pasaulyje... kas patvaru gyvenime mūsų? Ką išsinešim išeidami? Su kuo stosim akivaizdoje?... Vien tik darbai mūsų... gali sakyti, kaip našta ant pečių... liudys apie mus... ir ketinimus mūsų... (*numoja ranka*) viskas surašyta.

VYŠNEVSKAJA. Kas pasidarė, gal mirė kas nors?
JUSOVAS. Ne, ponია, gyvenimas persivertė. (*Šniaukščia tabako*) Kai turtuose ir galybėje esame... aptemsta jausmai... mūsų... užmirštame pavargėlį ir brolių savo... didystė vis, kūno smagybų vaikymasis... Užtat ir atpildas ateina pagal darbus mūsų.

VYŠNEVSKAJA. Aš tą seniai žinau; nesuprantu tik-tai, kuriam galui jūs prieš mane eikvojate savo gražby-lystę.

JUSOVAS. Arti man prie širdies... Sakysim, nors ant manęs ir nekrinta didelė atsakomybė... bet vis dėlto... šitokiai asmenybei! Kas bėra tvirta... jei net aukščiau-sias rangas nebeapsaugo.

VYŠNEVSKAJA. Kokiai asmenybei?

JUSOVAS. Į nemalonę patekom, ponია.

VYŠNEVSKAJA. Sakykite gi!

JUSOVAS. Neva išėję į aikštę tarnybiniai nusikalti-mai, išeikvojimai ir visokie piktnaudžiavimai.

VYŠNEVSKAJA. Ir kas?

JUSOVAS. Taigi į teismą mus... Nors man, tikrai sa-kant, atsakomybė nedidelė, bet Aristarchas Vladimiryčius turės...

VYŠNEVSKAJA. Ką turės?

JUSOVAS. Atsakyti visu savo turtu ir stoti į teismą už neva priešingus įstatymui veiksmus.

VYŠNEVSKAJA (*pakelia galvą*). Atpildas ateina pa-gal darbus!

JUSOVAS. Žinia, negi šventas esu... Ims kabinėtis, tai tikriausiai ras prie ko prikibti; aš taip manau, kad dabar, kai tokia griežtybė, pašalins iš tarnybos. Gausiu skursti be duonos kąsnio.

VYŠNEVSKAJA. Jums, regis, toli iki to.

JUSOVAS. Bet vaikai gi.

Tyla

Aš vis svarsčiau važiuodamas, sielvartingai svarsčiau: už ką tokia dievo rykštė ant mūsų galvos? Už didystę... Di-dystė apakina žmogų, akis užtemdo.

VYŠNEVSKAJA. Susimildamas, kokia čia didystė! Tie-siog — kyšiai.

JUSOVAS. Kyšiai? Kas tie kyšiai, ponias, menkas daiktas... daug kas ima kyšius. Širdies romumo stinga, štai kas svarbiausia... Likimas — vis tasia kaip fortūna... kaip paveiksle piešia... ratas, ant jo žmonės... ratu kyla aukštyn ir vėl leidžiasi žemyn, čia išsiauksčia į padanges, čia vėl virsta, čia aukštyn, čia žemyn... taip vis ratu. Kuriesi sau gerovę, triūsi, užgyveni turtą... išsiaukschini svajonėse... ir staiga — nuogas!... Užrašas po ta fortūna... (*Jausmingai*)

Keistas padaras žmogus,
Kenčia sielvartus, vargus,
Ieško laimės visą laiką,
Suka galvą savo paiką,
O lemtis jį rankoj laiko.

Štai ką perprasti reikia! Štai ko turi žmogus neužmiršti! Nuogi užgimstam, nieko ir į grabą nepasiimam. Kam gi darbuojamės? Štai filosofija! O mūsų protas? Ką jis gali suprasti?

*Įeina Vyšnevskis ir tylėdamas nueina į kabinetą.
Jusovas atsistoja*

VYŠNEVSKAJA. Kaip jis pasikeitė!

JUSOVAS. Daktarą reikėtų šaukti. Įstaigoj visai neseniai jam buvo bloga pasidarę. Šitoks smūgis... kilnių jausmų žmogui... kaip jį atlaikyti!

*Vyšnevskaja skambina
Įeina pasiuntinukas*

VYŠNEVSKAJA. Bėk pakviesti daktaro, prašyk kuo greičiausiai atvažiuoti.

Vyšnevskis išeina ir sėdasi į krėslą

III scena

Tie patys ir Vyšnevskis

VYŠNEVSKAJA (*prieidama prie jo*). Girdėjau iš Akimmo Akimychiaus, jus ištiko nelaimė. Nenusiminkite.

Tyla

Jūs baisiai persimainėte. Gal blogai jaučiatės? Aš liepiau daktarą pašaukti.

VYŠNEVSKIS. Kokia veidmainystė! Koks šlykštus melas! Koks niekšingumas!

VYŠNEVSKAJA (*išdidžiai*). Nė kokio melo! Man jūsų gaila, kaip gailėtų kiekvieno nelaimės ištikto žmogaus — nei daugiau, nei mažiau. (*Paeina į šalį ir sėdasi*)

VYŠNEVSKIS. Nereikia man jūsų gailavimų. Negailėkit manęs! Man šlovė nuplėšta, turtas sunaikintas! Už ką?

VYŠNEVSKAJA. Sąžinės pasiklauskite.

VYŠNEVSKIS. Nekalbėkit apie sąžinę! Jūs neturite teisės kalbėti apie ją... Jusovai! Už ką aš pražuvau?

JUSOVAS. Laimės ratas... likimas, pone.

VYŠNEVSKIS. Niekus kalbi, koks čia likimas! Priešai galingi — štai priežastis! Štai kas mane pražudė! Prakeikiu jus! Pavydėjote man gerovės. Kur nepavydėsit! Žmogus per keletą metų išskyla, turtėja, drąsiai kuria sau gerovę, statosi namus ir vasarnamius, perkasi dvarą po dvaro, praauga juos visa galva. Kaip nepavydės! Žmogus kopina į turtą ir rangus kaip kopėčiomis. Jam pralenksti ar bent pasivyti reikia proto, genijaus. Proto nėra iš kur paimti, na, tai bent koją pakišim. Aš dūstu apmaudu...

JUSOVAS. Pavydas žmogų gali į visa ką pastūmėti...

VYŠNEVSKIS. Ne nuopuolis mane siutina — ne, o jų triumfas — juk jie džiūgaus dėl mano nuopuolio. Kiek jiems dabar kalbų! Kiek smagumo! O, po velnių, aš nepergyvensiu! (*Skambina*)

Ieina A n t o n a s

Vandens...

A n t o n a s paduoda ir išeina

Dabar su jumis turiu pakalbėti.

VYŠNEVSKAJA. Ko jums reikia?

VYŠNEVSKIS. Man reikia jums pasakyti, kad jūs — ištvirtusi moteris.

VYŠNEVSKAJA. Aristarchai Vladimiryčiaus, čia yra pašalinių žmonių.

JUSOVAS. Liepsite išeiti?

VYŠNEVSKIS. Pasilik! Aš tą patį pasakysiu ir prie visų tarnų.

VYŠNEVSKAJA. Už ką jūs mane įžeidinėjate? Neturit ant ko išlieti savo bejėgio pykčio. Argi ne nuodėmėjums?!

VYŠNEVSKIS. Štai jums mano žodžių įrodymas. (*Svie-džia voką su laiškais*)

Jusovas pakelia ir paduoda Vyšnevskajai

VYŠNEVSKAJA. Dėkui. (*Skubotai nervingai žiūrinėja juos ir dedasi į kišenę*)

VYŠNEVSKIS. Jusovai, ką reikia daryti moteriai, kuri, nepaisydama visų vyro geradarybių, užmiršta savo pareigą?

JUSOVAS. Hm... hmm...

VYŠNEVSKIS. Aš tau pasakysiu: išvyti su gėda! Taip, Jusovai, aš nelaimingas, visiškai nelaimingas, aš vienišas. Nepamesk nors tu manęs. Žmogus, kad ir aukščiau siame poste pastatytas, kai užgriūva bėdos, vis vien ieško paguodos šeimoje. (*Piktai*) O aš randu savo šeimoje...

VYŠNEVSKAJA. Nekalbėkit apie šeimą! Jūs niekad jos neturėjot. Jūs net nežinot, kas yra šeima! Leiskit gi dabar, Aristarchai Vladimiryčiau, išsakyti visa, ką aš prisikentėjau, gyvendama su jumis.

VYŠNEVSKIS. Jums nėra jokio pasiteisinimo.

VYŠNEVSKAJA. Aš ir neketinu teisintis — aš neturiu dėl ko teisintis. Už trumpalaikį susiviliojimą aš atkentėjau daug sielvarto, daug pažeminimų, bet, patikėkite, nemurmėjau prieš likimą ir nesikeikiau kaip jūs. Noriu jums pasakyti, kad jeigu aš kalta, tai tik prieš save, o ne prieš jus. Jūs neturit ko man prikaišioti. Jeigu turėtumėt širdį, jūs jaustumėt, jog mane pražudėte.

VYŠNEVSKIS. Cha cha! Kaltinkit ką kitą dėl savo elgesio, o ne mane.

VYŠNEVSKAJA. Ne, jūs kaltas. Argi jūs žmoną vedėte? Atsiminkit, kaip jūs man piršotės! Kada buvote jaunikis, aš negirdėjau iš jūsų nė vieno žodžio apie šeimos gyvenimą; jūs elgėtės kaip senas mergišius, viliojās jaunas mergaites dovanomis. Žiūrėjot į mane kaip satyras. Jūs matėte, jog bjauriuosi jumis, ir, to nepaisydamas, vis

vien pirkote mane už pinigus iš mano giminių, kaip Turkijoje perkamos vergės. Ko tad norite iš manęs?

VYŠNEVSKIS. Jūs mano žmona, neužsimirškite! Ir aš visada turiu teisę reikalauti iš jūsų, kad vykdytumėt savo pareigą.

VYŠNEVSKAJA. Taip, jūs savo pirkinį, nesakysiu pašventėt, ne, pridengėt jį, užmaskavot santuoka. Kitaip nebuvo galima: mano giminės būtų nesutikę, o jums vis viena. Ir po to, kai jau buvot mano vyras, jūs nežiūrėjot į mane kaip į žmoną: jūs pirkinėjot už pinigus mano glamones. Jei kada pastebėdavot, kad jums bjauriuosi, tai skubėdavot prie manęs su kokia nors brangia dovana ir po to jau eidavot drąsiai, su pilna teise. Kas gi man būdavo daryti... jūs vis dėlto vyras man: aš pasiduodavau. O, nustoji gerbti save! Koktu pajusti panieką pačiai sau! Štai iki ko jūs privedėte mane! Bet kas su manim darėsi paskui, kai sužinojau, jog net pinigai, kuriuos man dovanojate, yra ne jūsų, jog jie įgyti nedorais būdais...

VYŠNEVSKIS (*pasistojęs*). Nutilkite!

VYŠNEVSKAJA. Gerai, nekalbėsiu apie tai, jūs jau pakankamai nubaustas, bet aš ir toliau kalbėsiu apie save.

VYŠNEVSKIS. Kalbėkit, ką tik norit, man vis tiek: mano nuomonės apie jus jau nebepakeisit.

VYŠNEVSKAJA. Bet gal jūs apie save pakeisit nuomonę po mano žodžių. Atmenate, kaip aš nenorėjau žmonėti, kaip vengiau jūsų žmonių. Ir ne be reikalo. Bet jūs vertėte — turėjau nusileisti jums. Ir štai mane, visai neparuoštą, be patarėjų, be vadovų, įtraukėte į saviškių ratą, kur pagundos ir ydos — kiekviena žingsnyje. Nebuvo nei kas mane įspėtų, nei kas palaikytų! Beje, greit pati perpratau, kokie niekingi, kokie ištvirkę visi tie žmonės, visas tas jūsų pažinčių ratas. Aš saugojau save. Tuo laiku sutikau pažmonėse Liubimovą, su juo jūs buvot pažįstamas. Atmenate jo atvirą veidą, jo šviesias akis, koks protingas ir koks tyras buvo jis pats! Kaip karštai jis ginčydavosi su jums, kaip drąsiai smerkdavo bet kokią melą ir neteisybę! Jis kalbėjo tai, ką aš jau nujaučiau, nors dar neaiškiai. Laukiau, kad jūs prieštarausit jam. Jūs neprieštaravot; jūs tikrai šmeižėte jį, už akių skleidėte šlykščias paskalas, stengėtės suniekinti jį visuome-

nės akyse, ir daugiau nieko. Kaip aš norėjau tada už jį užsistoti, bet neturėjau nei galimybių, nei reikiamo išmavimo. Man beliko tiktai... pamilti jį.

VYŠNEVSKIS. Taip ir padarėte?

VYŠNEVSKAJA. Taip ir padariau. Mačiau paskui, kaip jūs žlugdėte jį, kaip iš palengvo siekėte savojo tikslo. Ir, beje, ne jūs vienas, o visi, kam tai buvo reikalinga. Jūs pirmiausia sukurstėte prieš jį visuomenę, skelbėte, kad jo pažintis pavojinga jauniems žmonėms, paskui tolydžio kalėte, kad jis esąs laisvamanis ir žalingas žmogus, ir nustatėte prieš jį vyresnybę; jis buvo privertas mesti tarnybą, palikti gimines, pažįstamus, išsikelti iš čia... (*Užsidengia skepetaitė akis*) Aš visa tai mačiau, visa iškentėjau pati. Aš mačiau blogio triumfą, o jūs mane vis tebelaikote ta mergiūkšte, kurią nusipirkote ir kuri turėtų būti dėkinga ir mylėti jus už jūsų dovanas. Iš mano tyrų santykių su tuo žmogumi padarėte šlykščias paskalas; ponios ėmė mane viešai šmeižti, o slaptai pavydėti; jauni ir seni mergiškai ėmė be ceremonijų persekioti mane. Štai iki ko jūs privedėte mane, moterį, galbūt vertą geresnės dalios, moterį, gebančią suprasti tikrąją gyvenimo reikšmę ir neapkęsti blogio! Štai visa, ką norėjau pasakyti jums,— daugiau nebeisgirsit iš manęs jokio priekaišto.

VYŠNEVSKIS. Be reikalo. Dabar aš — nuskurdintas žmogus, o skurdžiai leidžia savo žmonoms plūstis. Jų gyvenime šitai tinka. Jei tebebūčiau Vyšnevskis, koks buvau ligi šios dienos, aš jus išvyčiau be jokių kalbų; bet dabar mano priešų dėka turime iš padoriųjų žmonių sluoksnio nusmukti žemyn. Žemutinio sluoksnio vyrai plūstasi su žmonomis, kartais mušasi — ir tai nekelia niekam pasipiktinimo.

Įeina Žadovas su žmona

IV scena

Tie patys, Žadovas ir Polina

VYŠNEVSKIS. Tau kurių galų?

ŽADOVAS. Dėdyte, atleiskite...

POLINA. Laba diena, dėdyte! Laba diena, tetute! (*Pakuždomis sako Vyšnevskajai*) Atėjo vietos prašyti. (*Sėdasi šalia Vyšnevskajos*)

VYŠNEVSKAJA. Kaip! Nejaugi! (*Žiūri smalsiai į Žadovą*)

VYŠNEVSKIS. Tu atėjai pasityčioti iš dėdės!

ŽADOVAS. Dėdyte, aš galbūt įžeidžiau jus. Atleiskite man... jaunystės įkarštis, gyvenimo nepažinimas... aš neturėjau taip... jūs mano giminė.

VYŠNEVSKIS. Na?

ŽADOVAS. Aš jau patyriau, ką reiškia gyventi be paramos... be protekcijos... aš vedęs.

VYŠNEVSKIS. Tai ko tau reikia?

ŽADOVAS. Aš gyvenu labai neturtingai... Man būtų gana; tačiau žmonai, kurią aš labai myliu... Leiskit man vėl tarnauti jūsų vadovaujamoje įstaigoje... Dėdyte, paremkite mane! Duokite man vietą, kur aš... galėčiau... (*tyliai*) prisidurti šiek tiek.

POLINA (*Vyšnevskiiui*). Kur pelno daugiau!

VYŠNEVSKIS (*kvatoja*). Cha cha cha! Jusovai! Še tau herojai, a! Smarkuolis, kuris rėkė visose kryžkelėse ant kyšininkų, kalbėjo apie kažkokią naująją kartą, ateina pas mus prašyti pelningos vietos, kad galėtų kyšius imti! Nieko sau naujoji karta! Cha cha cha!

ŽADOVAS (*atsistoja*). Och! (*Griebiasi už krūtinės*)

JUSOVAS. Jaunystė! Argi su druska buvo tos kalbos! Vieni žodžiai... Taip žodžiais ir paliks. O gyvenimas parodys savo nagus. (*Šniaukščia tabako*) Išdulkės noras filosofuoti. Tiek tik negerai, kad pirma reikėjo protingų žmonių paklausyti, o ne atžarybes kalbėti.

VYŠNEVSKIS (*Jusovui*). Ne, Jusovai, bet ar atmeni, koks tonas buvo! Koks įsitikėjimas savo teisumu! Koks piktinimasis ydomis! (*Žadovui, vis labiau įsitarščiuodamas*) Ar ne tu kalbėjai, kad auga nauja išsimokslinusių ir dorų žmonių karta, tiesos kankiniai, kurie iškels į aikštę mūsų nedorybes, apdrabstys mus purvais? Ar ne tu? Prisipažistu, aš tikėjau. Aš jūsų didžiai neapkenčiau... aš jūsų bijojau. Taip, be juoko. Ir kas gi pasirodo! Jūs dori tikrai tol, kol dar neišsikvėpusios tebėra pamokos, įkaltos į jūsų galvą; dori tikrai ligi pirmo susidūrimo su

skurdu! Na, žinai ką, nudžiuginai tu mane, nėr ko sakyti!.. Ne, jūs neverti neapykantos — aš jus niekinu!

ŽADOVAS. Niekinkite, niekinkite mane. Aš pats save niekinu.

VYŠNEVSKIS. Štai žmonės, kurie patys pasiėmė sau dorumo privilegiją! Žinok: mes garbės netekome! Mus atidavė į teismą. . .

ŽADOVAS. Ką aš girdžiu?

JUSOVAS. Žmonės — visada žmonės.

ŽADOVAS. Dėdyte, aš nesakiau, kad mūsų karta dorėsnė už kitas. Visada buvo ir bus dorų žmonių, dorų piliečių, dorų valdininkų; visada buvo ir bus silpnų žmonių. Štai jums įrodymas — aš pats. Aš sakiau tik tai, kad mūsų laikais. . . (*pradedą tyliai ir vis labiau pasiduoda entuziazmui*) visuomenė pamažu liaunasi būti abejinga ydoms, pasigirsta energingai keliamų balsų prieš visuomenės blogį. . . Aš sakiau, kad mūsų žmonės pradeda įsisąmoninti savo trūkumus, o tasai įsisąmoninimas duoda vilties sulaukti geresnių laikų. Aš sakiau, jog pradeda kurtis visuomenės nuomonė. . . kad jaunuomenėje ugdomas teisingumo jausmas, pareigos jausmas, kad tasai jausmas vis auga, ir jis neš vaisius. Jei jūs nepamatysit jų, tai mes pamatysim ir dėkosim dievui. Mano silpnumu jums nėra ko džiaugtis. Aš ne herojus, aš paprastas, eilinis žmogus, silpnavalis, kaip ir beveik visi mes. Skurdas, aplinkybės, giminių tamsumas, dorovinis pakrikimas gali užguiti mane, kaip užguja pašto arklį. Bet užtenka vienos pamokos, nors tokios kaip dabar. . . dėkoju jums už ją; užtenka vieno susitikimo su padoriu žmogumi prikelti man, paremti mano pajėgoms. Aš galiu susvyruoti, bet nusikalstamo darbo nepadarysiu; galiu suklupti, bet ne pargriūti. Mano širdis jau sušvelninta apšvietos, ji nesušiurkštės dėl ydų.

Tyla

Aš nežinau, kur dėtis iš gėdos. . . Taip, man gėda, gėda, kad esu pas jus.

VYŠNEVSKIS (*stodamasis*). Tai eik lauk!

ŽADOVAS (*romiai*). Eisiu. Polina, tu dabar gali išeiti pas mamytę; aš tavęs nebelaikysiu. Jau nebebūsiu pats

sau išdaviku. Jei likimas lems valgyti vien juodą duoną — valgysiu vien juodą duoną. Jokios gėrybės manęs nebesugundys, ne! Noriu išlaikyt sau teisę žiūrėti kiekvienam į akis tiesiai, be gėdos, be tylių sąžinės priekaištų, skaityti, žiūrėti satyras ir komedijas apie kyšininkus ir kvatoti iš grynios širdies, be jokio varžymosi. Jeigu ir visas mano gyvenimas bus vien triūsas ir stygius, aš nemurmėsiu... Vienos tiktai paguodos maldausiu dievą, vieno atlygio lauksiu. Ko, jūs manote?

Trumpa tyla

Lauksiu to laiko, kada kyšininkas bijos visuomenės teismo labiau negu baudžiamosios bylos.

VYŠNEVSKIS (*atsistoja*). Aš tave pasmaugsiu savom rankom! (*Sverdinėja*) Jusovai, man bloga. Palydėk mane į kabinetą. (*Išėina su Jusovu*)

V s c e n a

Vyšnevskaja, Žadovas, Polina ir paskiau Jusovas

POLINA (*prieina prie Žadovo*). Ar tu manei, kad aš išties noriu tave pamesti? Ne, aš tyčia taip. Mane primokė.

VYŠNEVSKAJA. Susitaikinkit, vaikai mano.

Žadovas ir Polina bučiuojasi

JUSOVAS (*tarpdury*). Doktorą! Doktorą!

VYŠNEVSKAJA (*keldamasi iš krėslo*). Kas, kas?

JUSOVAS. Aristarchui Vladimiryčiui priepuolis!

VYŠNEVSKAJA (*silpnai šūkteli*). Ach! Susmunka į krėslą)

Polina išsigandusi glaudžiasi prie Žadovo; Žadovas, atsiėmęs ranka į stalą, nuleidžia galvą. Jusovas stovi prie durų, visiškai sutrikęs. Paveikslas